

Bijlage 1 – Literatuur

- Agentschap NL, Protocol Monitoring Hernieuwbare Energie, update 2010, 2DENB1013
- Bestuurlijke Regiegroep West-Brabant, Ruimtelijke Visie West-Brabant 2030, Concept Visie document, april 2009
- Gemeente Moerdijk, Bestemmingsplan Buitengebied Moerdijk, 2007
- Het provinciale bestuursakkoord 2007-2011 'Vertrouwen in Brabant'
- Kabinet Balkenende IV, werkprogramma Schoon en Zuinig, 2007
- Lönker, O., 2004. Saubere Strände, saubere Energie in Neue Energie, uitgave 07, 2004
- May, H., 2004. Windkraft-Tourismus in Neue Energie, uitgave 07, 2004
- Ministerie van EZ, Derde Energienota, 1995
- Ministerie van VROM, Uitvoeringsnota Klimaatbeleid, 1999
- Ministerie van VROM, Werkprogramma 'Schoon en Zuinig: Nieuwe energie voor het klimaat', 2007
- Pondera Consult, Startnotitie Windpark Dintel, september 2010
- Provincie Noord-Brabant / Gemeente Moerdijk, Advies voor Reikwijdte en detailniveau, 17 maart 2011
- Provincie Noord-Brabant, Inpassingsplan Agro & Food Cluster West-Brabant, 9 juli 2010)
- Provincie Noord-Brabant, Toelichting Inpassingsplan Agro & Food Cluster West-Brabant, 9 juli 2010
- Provincie Noord-Brabant, Regels Verordening ruimte Noord-Brabant, 2 november 2010
- Provincie Noord-Brabant, Startnotitie Masterplan Energie, 2009
- Raedthuys, Beoordeling van haalbaarheid windpark oud-Dintel, 2009
- Rentzing, S., 2004. Wanderer. Radfahrer und Wind in Neue Energie, uitgave 07, 2004
- SenterNovem, Protocol Monitoring Duurzame Energie, update 2006
- SER Brabant, Brabant energieneutraal als economische kans, 2008
- WPD-Windfibel, z.j. Windkraft und Tourismus.

Bijlage 2 – Gebruikte afkortingen en begrippen

Alternatief

Andere wijze dan de voorgenomen activiteit om (in aanvaardbare mate) tegemoet te komen aan de doelstelling(en). De Wet milieubeheer schrijft voor, dat in een MER alleen alternatieven moeten worden beschouwd, die redelijkerwijs in de besluitvorming een rol kunnen spelen. De richtlijnen geven mede richting aan dat begrip 'redelijkerwijs'.

Ashoogte

De hoogte van de rotor-as, waaraan de rotorbladen van de windturbine zijn bevestigd, ten opzichte van het maaiveld.

Autonome ontwikkeling

Veranderingen, die zich in het milieu zullen voltrekken als noch de voorgenomen activiteit, noch een van de alternatieven worden gerealiseerd. Zie ook 'nulalternatief' en 'referentiesituatie'.

Bevoegd gezag

In het kader van de Wet Milieubeheer en de Wet op de ruimtelijke ordening: één of meer overheidsinstanties die bevoegd zijn om over de activiteit van de initiatiefnemer het besluit te nemen waarvoor het Milieueffectrapport wordt opgesteld.

Commissie voor de m.e.r.

Commissie van onafhankelijke deskundigen die het bevoegd gezag adviseert over de gewenste inhoud van het milieueffectrapport en in een latere fase over de kwaliteit van het milieueffectrapport.

Initiatiefnemer

Degene die een m.e.r.-plichtige activiteit wil ondernemen, in dit geval Raedthuys Windenergie B.V., SurveyCom BV en Suiker Unie NV.

Mitigatie

Het verminderen van nadelige effecten (op het milieu) door het treffen van bepaalde maatregelen.

M.e.r.

De procedure van milieueffectrapportage; een hulpmiddel bij de besluitvorming, dat bestaat uit het maken, beoordelen en gebruiken van een milieueffectrapport en het evalueren achteraf van de gevolgen voor het milieu van de uitvoering van de activiteit waarvoor een milieueffectrapport is opgesteld.

MER

Milieueffectrapport. Een openbaar document waarin van een voorgenomen activiteit van redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven of varianten de te verwachten gevolgen voor het milieu in hun onderlinge samenhang op systematische en zo objectief mogelijke wijze worden beschreven.

MW

MegaWatt = 1.000 kiloWatt = 1.000 kW. kW is een eenheid van vermogen.

Nul-alternatief

Bij dit alternatief wordt uitgegaan van de bestaande situatie en de autonome ontwikkeling. Dit alternatief dient als referentiekader voor de effectbeschrijving van de andere alternatieven.

Plangebied

Dat gebied, waarbinnen de voorgenomen activiteit of een der alternatieven kan worden gerealiseerd. Vergelijk: studiegebied.

Referentiesituatie

Zie 'Nul-alternatief'.

Richtlijnen

Document waarin het bevoegd gezag aangeeft wat er in het MER tenminste moet worden onderzocht.

Rotordiameter

De diameter van de denkbeeldige cirkel die door de rotorbladen (wieken) van de windturbine worden bestreken.

Studiegebied

Dat gebied, waarbinnen de milieugevolgen dienen te worden beschouwd. De omvang van het studiegebied kan per milieuaspect verschillen. Vergelijk: plangebied.

Tiphoogte

Maat die voor windturbines wordt gebruikt om de maximale hoogte vanaf de grond aan te geven wanneer een rotorblad verticaal staat. De tiphoogte is gelijk aan de ashoogte + halve rotordiameter.

Varianten

Mogelijkheid om via (een) iets andere deelactiviteit(en) de doelstelling(en) in redelijke mate te realiseren. Dit wordt niet als complete activiteit beschreven in het MER (want dan zou er sprake zijn van een alternatief).

Wettelijke adviseurs

Adviseurs die geraadpleegd worden door het bevoegd gezag teneinde een advies te krijgen over het plan en het MER. Veelal gaat het hierbij om de Regionale Inspectie van het Ministerie van VROM, de lokale afdeling van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, het waterschap en eventueel buurgemeenten en – provincies.

Bijlage 3 – Advies voor Reikwijdte en Detailniveau

Kadernotitie MER Windpark Dintel

- **Advies Reikwijdte en Detailniveau van de Commissie voor de milieueffectrapportage**
- **Inspraak Nota**
- **Aanvullingen op Reikwijdte en Detailniveau door het bevoegd gezag**
- **Verslag informatie-avonden 1 en 15 november 2010**

Auteur

ing. W.A.J.M. Michels,
m.e.r.-coördinator
Provincie Noord-Brabant

Datum

1 maart 2011

Voorwoord

Raedthuys Windenergie BV, SurveyCom BV en Suiker Unie NV hebben het voornemen om op een drietal locaties windturbines te realiseren, genaamd 'Windpark Dintel'. Het windpark zal in totaal bestaan uit maximaal 14 turbines met een totaal vermogen van 30 tot 60 MW, afhankelijk van het type en het aantal turbines. Voor de planologische besluiten wordt een milieueffectrapportage (m.e.r.) doorlopen. Het gaat bij de te nemen besluiten om de wijzigingsbevoegdheid uit het inpassingsplan Agro & Food Cluster West-Brabant van de provincie Noord-Brabant voor het gebied ten zuiden van de Dintel (voor windpark Dintel-Suiker Unie en windpark Dintel-SurveyCom) en de herziening van het bestemmingsplan door de gemeenteraad van Moerdijk voor het gebied ten noorden van de Dintel. De gemeente Moerdijk en de provincie Noord-Brabant hebben afgesproken dat de provincie de coördinatie van de m.e.r.-procedure voor haar rekening neemt.

Voor windpark Dintel-Raedthuys ten noorden van de Dintel is de gemeenteraad van Moerdijk het bevoegd gezag. Voor de windparken Dintel-SurveyCom en Dintel-Suiker Unie ten zuiden van de Dintel, zijn gedeputeerde staten van de provincie Noord-Brabant het bevoegd gezag. Voor de vergunningen in het kader van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) zijn, conform de huidige wetgeving, ook de gemeenteraad van Moerdijk en gedeputeerde staten van de provincie Noord-Brabant bevoegd gezag. De betreffende wetgeving (Wet algemene bepalingen omgevingsrecht, Crisis- en Herstelwet en de Elektriciteitswet) is momenteel in beweging. Hierdoor is het mogelijk dat te zijner tijd bij de aanvragen voor een omgevingsvergunning van de drie individuele projecten deze bevoegdheid anders is. Zowel de milieu-informatie voor de planologische besluiten (plan-MER) als de milieu-informatie voor de omgevingsvergunning (project-MER) worden in één MER opgenomen.

Bij brief van 7 oktober 2010 is de Commissie voor de m.e.r. in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen over het advies Reikwijdte en Detailniveau voor het MER Windpark Dintel. De m.e.r.-procedure ging van start met de kennisgeving van de startnotitie in BN de Stem, De Moerdijkse Bode, de Steenbergse Courant en de West-Brabander. De Commissie voor de m.e.r. en andere adviseurs zijn in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen over de reikwijdte en detailniveau voor het MER. Op 1 november 2010 heeft er in Fijnaart een openbare informatieavond plaatsgevonden en op 15 november 2010 heeft er in Dinteloord een openbare informatieavond plaatsgevonden. De verslagen van deze avond zijn in deze kadernotitie opgenomen evenals de nota van inspraak. Daarin is aangegeven hoe met de binnengekomen adviezen en inspraakreacties rekening is gehouden. De Commissie voor de m.e.r. heeft op 21 december 2010 haar advies uitgebracht. Van de wettelijke adviseurs zijn geen adviezen ontvangen.

Inhoud

1	Advies voor Reikwijdte en Detailniveau van de Commissie voor de milieueffectrapportage	5
2	Nota van inspraak	5
3	Aanvullingen Reikwijdte en Detailniveau	38
4	Verslag informatie-avond 1 november 2010	39
5	Verslag informatie-avond 15 november 2010	52

Advies Reikwijdte en Detailniveau

MER Windpark Dintel

Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant en de gemeenteraad van Moerdijk hebben:

- gelet op de Wet Milieubeheer (hoofdstuk 7);
- gelet op de Startnotitie MER Windpark Dintel d.d. september 2010;
- gelet op de binnengekomen inspraakreacties op de Startnotitie MER Windpark Dintel;
- gelet op het verslag van de informatie-avonden gehouden op 1 en 15 november 2010;
- gelet op het advies van de Commissie voor de milieueffectrapportage d.d. 21 december 2010;
- gelet op de nota van inspraak;

op 17 maart 2011, in aanvulling op de Startnotitie, de kadernotitie voor het MER Windpark Dintel vastgesteld.

1 Advies voor Reikwijdte en Detailniveau van de Commissie voor de milieueffectrapportage

21 december 2010

Het hierna volgende advies van de Commissie voor de milieueffectrapportage is door Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant en de gemeenteraad van Moerdijk in zijn geheel overgenomen in hun advies voor Reikwijdte en Detailniveau voor het MER Windpark Dintel.

1. Hoofdpunten van het MER

Raedthuys, SurveyCom en Suiker Unie hebben het voornemen om op een drietal locaties windturbines te realiseren, genaamd 'Windpark Dintel'. Het windturbinepark zal in totaal bestaan uit maximaal 14 turbines met een totaal vermogen van 30 tot 60 MW, afhankelijk van het type en het aantal turbines. Voor de planologische besluiten wordt een milieueffectrapportage (m.e.r.) doorlopen. Het gaat bij de te nemen besluiten om de wijzigingsbevoegdheid uit het inpassingsplan van de provincie Noord-Brabant voor het gebied ten zuiden van de Dintel (voor windpark Dintel-Suiker Unie en windpark Dintel-SurveyCom) en de herziening van het bestemmingsplan voor het gebied ten noorden van de Dintel (voor windpark Dintel-Raedthuys). Het college van burgemeester en wethouders van Moerdijk is mede-initiatiefnemer voor windpark Dintel-Raedthuys. Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Brabant zijn mede -initiatiefnemers voor windpark Dintel-Suiker Unie en windpark Dintel-SurveyCom. Voor windpark Dintel-Raedthuys ten noorden van de Dintel is de gemeenteraad van Moerdijk het bevoegd gezag. Voor de windparken Dintel-SurveyCom en Dintel-Suiker Unie ten zuiden van de Dintel, zijn de Provinciale Staten van Noord-Brabant het bevoegd gezag. Voor de vergunningen in het kader van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) zijn de gemeenteraden van Moerdijk en Steenbergen bevoegd gezag.¹

Zowel de milieu-informatie voor de planologische besluiten (plan-MER) als de milieu-informatie voor de omgevingsvergunning (project-MER) worden in één MER opgenomen. De Commissie heeft hier in haar advies rekening meegehouden om onnodige overlap te voorkomen. Hoofdstuk 2 van dit advies gaat specifiek in op de benodigde milieu-informatie voor het plan-MER en hoofdstuk 3 en 4 gaan verder in op het project-MER.

De Commissie voor de m.e.r. (hierna 'de Commissie')² beschouwt de volgende punten als essentiële informatie in het milieueffectrapport (MER). Dat wil zeggen dat het MER voor het meewegen van het milieubelang in de besluitvorming in ieder geval onderstaande informatie moet bevatten:

- een onderbouwing van nut en noodzaak van het voornemen;
- een afweging tussen locaties op basis van milieuoverwegingen;
- de invloed van de windturbines op het landschap;
- een beschrijving van de effecten op vogels en vleermuizen en toetsing van deze effecten aan de natuurwetgeving;
- een beschrijving van de effecten ten gevolge van geluid en slagschaduw op de omgeving;
- een overzicht waarin voor de verschillende alternatieven en varianten de absolute en, waar zinvol, de relatieve (per eenheid van opgewekte energie) milieueffecten op landschap, natuur en leefomgeving zijn weergegeven;

¹ Het is mogelijk dat de Provinciale Staten van Noord-Brabant hebben besloten om in plaats van de gemeenteraad van Steenbergen op te treden als bevoegd gezag voor de vergunningen in het kader van de Wabo.

² Voor de samenstelling van de werkgroep van de Commissie m.e.r., haar werkwijze en verdere projectgegevens, zie bijlage 1 bij dit advies. Projectgegevens en bijbehorende stukken, voor zover digitaal beschikbaar, zijn ook te vinden via www.commissiemer.nl onder *adviezen*. In bijlage 2 vindt u de zienswijzen die de Commissie bij haar advisering heeft betrokken.

- een goede samenvatting. De samenvatting moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER.

In de volgende hoofdstukken geeft de Commissie in meer detail weer welke informatie in het MER moet worden opgenomen. De Commissie bouwt in haar advies voort op de startnotitie. Dat wil zeggen dat in dit advies niet wordt ingegaan op de punten die naar de mening van de Commissie in de startnotitie voldoende aan de orde komen.

Plan-MER

2. Achtergrond, locatiekeuze en besluitvorming

2.1 Nut en noodzaak

Beschrijf nut en noodzaak van het voornemen. De aanleiding voor het initiatief zoals opgenomen in de startnotitie kan overgenomen worden in het MER. Neem in het MER een kort overzicht op van de achtergronden die geleid hebben tot de keuze voor de realisatie van een nieuw windturbinepark.

Betrek de vermeden emissies³ bij de beschrijving van nut en noodzaak. Geef een zo goed mogelijke schatting van de hoeveelheid emissies door de huidige, niet duurzame energieopwekking uit fossiele brandstoffen die vermeden worden als het voornemen wordt gerealiseerd. Gebruik ter bepaling van de CO₂-emissiereductie de getallen uit het Protocol Monitoring Duurzame Energie.

Geef aan in hoeverre het voornemen bijdraagt aan de gemeentelijke en provinciale doelstellingen voor duurzame energie en emissiereducties.⁴

2.2 Locatiekeuze

Algemeen

Geef in het MER de geschiedenis van de bepaling van de gewenste locatie weer. Neem in het MER een overzicht op van de (milieu-)argumenten op basis waarvan de voorselectie van de locaties tot stand is gekomen. Maak daarbij onderscheid tussen de afwegingen die op provinciaal niveau zijn gedaan (voor de windparken Dintel-SurveyCom en Dintel-Suiker Unie) en de afwegingen die op gemeentelijk niveau een rol hebben gespeeld (voor windpark Dintel-Raedthuys). Beschrijf hierbij de rol van het beoogde optimaal energetisch rendement in het locatiekeuzeproces. Neem vervolgens de onderbouwing van de locatiekeuze op in het MER.

2.2.1 Provinciaal locatieonderzoek

Potentiële locaties voor windturbineparken in Noord-Brabant zijn opgenomen in de nieuwe 'Structuurvisie Ruimtelijke Ordening van de provincie Noord-Brabant' en de 'Verordening Ruimte

³ Bij vermeden emissies kan naast CO₂ ook gekeken worden naar vermeden emissies van bijvoorbeeld PM₁₀, NO_x en SO₂.

⁴ Verschillende insprekers vragen in het MER te beschrijven hoe de voorgenoemde windparken zich verhouden tot gemeentelijk, provinciaal en rijksbeleid ten aanzien van winenergie, zie bijlage 2, zienswijzen 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 37 en 38.

van de Provincie Noord-Brabant'. Hieruit zijn verschillende kansrijke gebieden voor windenergie gekomen, waaronder het oostelijk deel van de Sabinapolder in de gemeenten Moerdijk en Steenbergen. Beschrijf welke relevante milieuoverwegingen zijn meegewogen bij de locatiekeuze en hoe deze zich op deze locatie verhouden ten opzichte van andere kansrijke gebieden voor windenergie binnen de provincie. Beschrijf hoe eventuele aansluiting bij andere initiatieven in de omgeving is onderzocht.

2.2.2 Locatiekeuze binnen de kansrijke gebieden

Maak het locatiekeuzeproces dat heeft geleid tot de voorkeurslocatie inzichtelijk. Geef aan of er nog andere kansrijke alternatieven zijn. Denk daarbij aan alternatieven die variëren in aantallen en soorten turbines in relatie tot de provinciale doelstellingen voor windenergie.⁵ Voorbeelden naast het voorkeursalternatief zijn:

- een alternatief met een maximaal aantal turbines waarmee ruimte voor nieuwe initiatieven in andere zoekgebieden wordt gespaard;
- een alternatief waarin eventueel minder turbines worden gerealiseerd waardoor meer ruimte voor initiatieven in andere zoekgebieden gezocht zou moeten worden.

Geef aan hoe de voorkeurslocatie en de alternatieven scoren op de aspecten:

- windaanbod en specifieke energieopbrengst;⁶
- effecten op landschap en ruimtelijke kwaliteit;
- hinder voor omwonenden (leefomgeving);
- natuur.

De provinciale doelstelling op het gebied van windenergie is om voor het eind van 2010 minimaal 115 megawatt aan windenergie te realiseren. Er zijn kansrijke zoekgebieden aangewezen in de Structuurvisie Ruimtelijke Ordening en de Verordening Ruimte van de Provincie Noord-Brabant. Het is aannemelijk dat er in de (nabije) toekomst nieuwe initiatieven ontstaan voor de plaatsing van windturbines in dezelfde kansrijke gebieden. De Commissie adviseert om in te gaan op de vraag of het voornemen gevolgen kan hebben voor een optimale inrichting van de beschikbare ruimte voor windenergie in deze kansrijke gebieden. Dit met het doel om inzichtelijk te maken of de alternatieven gevolgen kunnen opleggen voor toekomstige initiatieven.

2.3 Beleidskader en besluiten

De startnotitie geeft een eerste aanzet van het beleidskader. Beschrijf in het MER de randvoorwaarden die uit deze kaders volgen voor dit initiatief. Betrek hierbij ook de randvoorwaarden vanuit:

- de Beleidsnota Windenergie Noord-Brabant 2002;
- de Nota Belvédère;
- de Nota Ruimte met de daaraan gekoppelde landelijke visie op de concentratiegebieden en vrijwaringgebieden van grote windturbines;
- de Structuurvisie Ruimtelijke Ordening Noord-Brabant;
- de Verordening Ruimte Noord-Brabant.

Geef een samenhangend beeld van de (vervolg)besluiten, vergunningen⁷ en ontheffingen die noodzakelijk zijn voor het uitvoeren van de windturbineparken, en van de instanties die daarvoor bevoegd gezag zijn.

⁵ Verschillende insprekers geven aan dat de provinciale doelstelling van 115MW ook zonder de realisatie van de voorgenomen windparken gehaald zal worden. In de gemeenten Steenbergen en Moerdijk is al 43,5MW gerealiseerd terwijl in de gemeente Moerdijk nog eens 100MW in procedure is, zie bijlage 2, zienswijzen 4, 5, 6, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 37 en 38.

⁶ De specifieke energieopbrengst is de energieopbrengst per m² rotoroppervlak.

⁷ Zoals in het kader Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo).

Project–MER

3. Voorgenomen activiteit en alternatieven

3.1 Algemeen

De startnotitie geeft een goede beschrijving van het voornemen. Het verdient aanbeveling om bij de beschrijving van het voornemen onderscheid aan te brengen in effecten tijdens de aanlegfase en de gebruiksfase.

Neem in het MER ook een beschrijving op (geïllustreerd met kaartmateriaal) van de bijkomende voorzieningen en activiteiten zoals de bekabeling, wegen, transformatorgebouwen en eventueel hekwerk. Geef op hoofdlijnen aan wat de verwachte levensduur van de windturbines is. Breng ook in beeld hoe de aanlegfase zal voorlopen. Wat is de planning en doorlooptijd? Is er sprake van tijdelijke voorzieningen?

3.2 Alternatieven

De startnotitie vermeldt dat alternatieven uitgewerkt worden waarbij gevarieerd wordt met de turbine klasse (vermogen en rotordiameter) en de ashoogte, de onderlinge windturbineafstand van individuele turbines en opstellingsalternatieven voor windparken Dintel-SurveyCom en Dintel-Suiker Unie. Maak een duidelijke keuze in te onderzoeken turbinevermogens waarbij ruimte blijft voor toekomstige ontwikkelingen (grotere vermogens) en presenteer deze in overzichtelijke tabellen. Laat zien welke randvoorwaarden binnen het onderzoeksgebied gelden ten aanzien van de opstellingsmogelijkheden (zoals aan te houden afstanden tot (water)wegen, kassen, natuurgebieden e.d.).

De startnotitie geeft al een goede aanzet voor de alternatieven die in het MER onderzocht zullen worden. Geef in het MER variaties in:

- de masthoogtes, met bijbehorende rotordiameters en vermogen;
- de geluidsbronsterkte van de windturbine (een 'normale' en een 'stille' variant);
- mogelijkheden voor een energetisch optimale opstelling, zoals de plaatsing van turbines met relatief grote vermogens met het oog op optimaal ruimtegebruik.

Vooraf varianten met sterk verschillende turbinevermogens en –diameters zullen onderscheidend worden voor de effecten op het milieu doordat turbineafstanden zullen moeten variëren en energieopbrengsten fors verschillend zullen zijn (en daarmee de milieueffecten per opgewekte kWh).

3.3 Vergelijking van alternatieven

De milieueffecten van de voorgenomen activiteit, de alternatieven en mitigerende maatregelen moeten tussen de opstellingen onderling en met de referentie worden vergeleken. Doel van de vergelijking is inzicht te geven in de mate waarin, dan wel de essentiële punten waarop, de positieve en negatieve (milieu)effecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven verschillen. Naast een vergelijking van effecten in absolute zin, dient ook een vergelijking van de relatieve effecten

plaats te vinden, dat wil zeggen de effecten per eenheid van opgewekte energie (kWh) ⁸. Dit is van belang omdat varianten en alternatieven niet dezelfde energieopbrengst hebben. Onderzoek deze effecten voor de 3 locaties afzonderlijk en gecumuleerd.

3.4 Referentie

Beschrijf de bestaande toestand van het milieu in het studiegebied en de te verwachten milieutoestand als gevolg van de autonome ontwikkeling, als referentie voor de te verwachten milieueffecten. Daarbij wordt onder de 'autonome ontwikkeling' verstaan: de toekomstige ontwikkeling van het milieu, zonder dat de voorgenomen activiteit of één van de alternatieven wordt gerealiseerd. Ga bij deze beschrijving uit van ontwikkelingen van de huidige activiteiten in het studiegebied en van nieuwe activiteiten waarover reeds is besloten.

4. Bestaande milieusituatie en milieugevolgen

4.1 Landschap

Kwalitatieve en kwantitatieve bepaling effecten op landschap

Breng in het MER de landschappelijke gevolgen van de alternatieven in beeld. Daarbij is een aantal aspecten relevant:

1. De visuele gevolgen van de keuze van de windturbine en de precieze locatie van de fundering (bijv. hoe staan ze in de dijken van de vloeivelden). Beschrijf de verhouding de ashoogte en de rotordiameter. Afwijking van de optimale verhouding 1.2 (gebaseerd op de "guldensnede") wordt naar wordt aangenomen als visueel minder aantrekkelijk ervaren⁹. Een windturbine met bijvoorbeeld een ashoogte groter dan de rotordiameter wordt bijvoorbeeld ervaren als 'zwaar' en 'dik' met als bijkomend gevolg een sterkere visuele invloed op het omringende landschap.
2. Het kwalitatief bepalen van de effecten van verschillende opstellingsvarianten met behulp van visualisaties vanaf verschillende afstanden en relevante standpunten (bijvoorbeeld Slobbegorsedijk met aanliggende woonbebouwing).
3. Het kwalitatief en kwantitatief bepalen van effecten op de openheid van de polders in de omgeving. Bij openheid gaat het om de grote ruimtematen en de afwezigheid van storende elementen. Daarbij is het duidelijk, dat van dichtbij de turbines dominant aanwezig zijn in de polders. Van veraf zal het windturbinepark eveneens vanaf veel plaatsen altijd zichtbaar zijn. Bepaal de zichtbaarheid van de turbines in het landschap ook kwantitatief. Doe dit door bijvoorbeeld in een GIS-applicatie een modellering van het gebied te maken en de plekken te bepalen, waarvandaan de turbines zichtbaar zijn (viewsheds¹⁰). Dit geeft inzicht in de mate waarin het windturbinepark invloed heeft op het landschap in de omgeving.

⁸ Dus niet alleen kwalitatief (--, ++) maar ook kwantitatief: bijvoorbeeld: het aantal vogelslachtoffers per opgewekte kWh, het grondoppervlak (m²) en het aantal woningen binnen de geluidcontouren per kWh.

⁹ In 'Brabant voor de Wind' wordt gesteld, dat de verhouding tussen de rotorbladen en de masthoogte een evenwichtig beeld moet geven. In het algemeen is hierbij de 'gouden snede' als uitgangspunt gehanteerd. Dit is de optimale verhouding tussen masthoogte en rotordiameter van 1,2. 4 Als bandbreedte is een verhouding tussen 1 en 1,5 acceptabel. (Uitvoeringsnota Windenergie Noord-Brabant 2003-2006, p. 31).

¹⁰ De viewshed-methode is een methode in GIS, waarmee kan worden berekend vanuit welke delen van het omliggende gebied een windturbine zichtbaar is. Daarbij wordt rekening gehouden met hoogteverschillen en objecten (bebouwing, dijken en beplanting) tussen de windturbine en de kijker. Wanneer dit wordt gedaan voor een groep windturbines kan inzicht worden verkregen in de invloed, die dit windpark heeft op het landschap (zie als voorbeeld MER Delfzijl-Noord).

Mitigerende maatregelen

Te denken valt aan het strategisch aanbrengen van beplanting (bosjes, wegbeplanting). Dit kan niet alleen een verzachtend effect op de zichtbaarheid van de windturbines hebben, maar hierdoor wordt ook een betere balans bereikt tussen het lokale landschapspatroon en de nieuwe technische toevoeging van het windturbinepark. Effecten van de beplanting kunnen worden bepaald met de kwantitatieve zichtbaarheidsanalyse.

4.2 Natuur

Het voornemen kan leiden tot aanvaring, barrièrewerking en verstoring van leefgebied van vogels en vleermuizen. Werk de effecten op natuurwaarden uit voor de diverse alternatieven en (voor zover onderscheidend) varianten. Breng dit in beeld voor de aanleg- en gebruiksfase.

Geef voor de aanlegfase in het MER tenminste het volgende weer:

- het gebied waarbinnen de flora en fauna beïnvloed kan worden door werkzaamheden, bijvoorbeeld de aanleg van (tijdelijke) wegen, grondverzet, (tijdelijke) ontwatering of bemaling en verstoring door licht, geluid en trillingen;
- de soortgroepen¹¹ die binnen het studiegebied (kunnen) voorkomen, de functionaliteit van het studiegebied en de betekenis van het studiegebied voor deze soorten;
- de aard van de effecten en de soort(groep)en hierdoor beïnvloed worden;¹²
- relevante mitigerende maatregelen.

Beschrijf voor de gebruiksfase in het MER tenminste:

- de effecten van de windturbineparken op de flora en fauna van het studiegebied door direct ruimtebeslag, inclusief toegangswegen e.d.;
- en een onderbouwde indicatie van het te verwachten aantal aanvaringsslachtoffers bij vogels en vleermuizen ten gevolge van seizoenstrek, foerageertrek, slaaptrek en eventueel trek van/naar hoogwatervluchtplaatsen. (bij seizoenstrek van vogels kan informatie per groep van soorten volstaan);
- inzicht in de barrièrewerking van de windturbineparken Geef informatie op soortniveau voorzover zinvol (bij seizoenstrek van vogels kan informatie per groep van soorten volstaan);
- Inzicht in de verstoring van broed-, rust- en foerageergebieden;
- relevante mitigerende maatregelen.¹³

4.2.1 Wettelijke toetsingskaders

Natuurbeschermingswet

Het voornemen kan mogelijk via externe werking gevolgen hebben voor de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebied Krammer-Volkerak, dat zich op ca. 2,5 km ten westen van het plangebied bevindt, en mogelijk voor verder weg gelegen Natura 2000-gebieden.

- Geef aan welke Natura 2000-gebieden via externe werking mogelijk gevolgen kunnen ondervinden van het voornemen, en ga in op de instandhoudingsdoelstellingen bij de (vogel)soorten waar dit speelt.
- Toets de mogelijke gevolgen van dit voornemen aan de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebied 'Krammer-Volkerak'.

¹¹ Deze analyse kan beperkt blijven tot beschermde soorten (Tabel 2, tabel 3 en vogels conform het 'vrijstellingbesluit'; AMvB artikel 75 Flora- en faunawet) en eventuele overige relevante soorten zoals Rode lijstsoorten. Geef bij vogels en vleermuizen kwantitatieve informatie (aantal broedparen, vogeldagen, omvang foerageerroutes e.d.).

¹² Vogels en vissen kunnen bijvoorbeeld beïnvloed worden door (onderwater)geluid, vaatplanten echter niet.

¹³ Zie bijvoorbeeld **Winkelman, J.E., Kistenkas, F.H., Epe, M.J.** 2008. Ecologische en natuurbeschermingsrechtelijke aspecten van windturbines. Alterra rapport 1780, Alterra. Genoemde mitigerende maatregelen bij vogels zijn o.a. corridors tussen turbines op plekken met trekverdichting, navigatieverlichting (strobo) met lage lichtintensiteit, geen puidraden aan meteomasten e.d. Bij vleermuizen o.a. het vermijden van aanleg van heggen, houtwallen direct rondom de turbineopstellingen (omdat langs lijnvormige elementen veel foerageervluchten plaatsvinden).

- Geef aan of en zo ja op grond waarvan met zekerheid kan worden gesteld of mogelijke significante negatieve gevolgen op de natuurwaarden in dit Natura 2000-gebied (afzonderlijk en in cumulatie met andere activiteiten en projecten¹⁴) op voorhand zijn uit te sluiten.
- Indien significante gevolgen niet zijn uit te sluiten dient een passende beoordeling te worden opgesteld, die deel dient uit te maken van het MER. De uitwerking van bovenstaande punten kan daarbij als basis dienen. Uit de wetgeving volgt dat een project alleen doorgang kan vinden, als uit de passende beoordeling de zekerheid wordt verkregen dat de natuurlijke kenmerken niet worden aangetast, of de zogenaamde ADC-toets¹⁵ met succes wordt doorlopen.

Ecologische hoofdstructuur (EHS)

Het plangebied grenst aan de EHS. Beschrijf de status van de EHS-gebieden zoals uitgewerkt door de provincie Noord-Brabant, (bestaande natuur, verbindingszones etc.) Beschrijf de (vastgestelde of aannemelijke) wezenlijke waarden en kenmerken van deze EHS-gebieden en de invloed van het voornemen hierop. Geef aan of ruimtebeslag aan de orde kan zijn, ook rekening houdend met toegangswegen en wieken van de turbines. Voor de EHS geldt volgens de Nota Ruimte een 'nee-tenzij' regime. Geef aan hoe het 'nee-tenzij' regime provinciaal is uitgewerkt in een toetsingskader¹⁶. Beschrijf bij eventuele gevolgen welke mitigerende maatregelen genomen kunnen worden. Geef aan of compenserende maatregelen nodig zijn,¹⁷ en zo ja hoe deze maatregelen worden vormgegeven.

Soortenbescherming

Beschrijf welke door de Flora- en faunawet beschermde soorten te verwachten zijn in het plangebied, waar zij voorkomen en welk beschermingsregime voor de betreffende soort geldt.¹⁸ Ga in op de mogelijke gevolgen van het voornemen voor deze beschermde soorten¹⁹ en bepaal of verbodsbepalingen overtreden kunnen worden, zoals het verbod op het verstoren van een vaste rust- of verblijfplaats. Geef indien verbodsbepalingen²⁰ overtreden kunnen worden aan welke invloed dit heeft op de staat van instandhouding van de betreffende soort.

4.3 Geluid & slagschaduw.

Breng de bijdrage van de windturbines aan de geluidbelasting in de omgeving in beeld. Van de afzonderlijke locaties en de alternatieven (scenario's) als geheel moeten de geluidcontouren worden vastgesteld van de L_{den} 47 dB en het aantal m² gebied en eventueel aantal woningen binnen deze contouren. Berekenende per alternatief de geluidbelasting op de gevels van geluidgevoelige objecten zoals woningen. Maak daarbij gebruik van de nieuwe rekenmethodiek ten behoeve van windenergie conform het Activiteitenbesluit. Bepaald moet worden of aan de wettelijke normen uit het Activiteitenbesluit kan worden voldaan.

Geef aan welke windstatistiek, bronvermogens van de windturbines en overdrachtsmodel zijn gehanteerd, inclusief invoergegevens en resultaten.

¹⁴ Bij cumulatie dienen alle projecten/activiteiten meegenomen te worden die zeker of waarschijnlijk gerealiseerd zullen worden, en gecombineerd met het voornemen een groter effect op de instandhoudingsdoelstellingen kunnen hebben dan het voornemen alleen. De Commissie denkt daarbij onder andere aan de realisatie van het kassencomplex.

¹⁵ Dit houdt op grond van art. 19g en 19h van de Natuurbeschermingswet 1998 respectievelijk in:

- A: zijn er Alternatieve oplossingen voor een project of handeling? inclusief locatiealternatieven.
- D: zijn er Dwingende redenen van groot openbaar belang waarom het project toch gerealiseerd moet worden?
- C: welke Compenserende maatregelen worden getroffen om te waarborgen dat de algehele samenhang van Natura 2000 bewaard blijft?

¹⁶ Per provincie is een toetsingskader en compensatieregeling EHS vastgesteld, dat in principe past binnen de nationale Nota Ruimte en de Spelregels EHS.

¹⁷ Zoals de compensatie voor het oppervlak van de EHS dat binnen de L_{den}52-contour van de windturbines is gelegen.

¹⁸ Op grond van de Flora- en faunawet en de daarop gebaseerde algemene maatregelen van bestuur en ministeriële regelingen bestaan er vier verschillende beschermingsregimes. Welk regime van toepassing is, is afhankelijk van de groep waartoe de soort behoort. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de volgende categorieën: tabel 1 (algemene soorten), tabel 2 (overige soorten), tabel 3 (Bijlage IV Habitatrichtlijn-/ bijlage 1 AMvB-soorten) en vogels.

¹⁹ Bij de inventarisatie van de beschermde soorten kan onder andere gebruik worden gemaakt van gegevens van het (vernieuwde) Natuurloket: www.natuurloket.nl en protocollen van de Gegevensautoriteit Natuur: www.gegevensautoriteitnatuur.nl

²⁰ De verbodsbepalingen zijn opgenomen in art. 8 (planten) en 9 - 12 (dieren) van de Flora- en faunawet.

Breng bij overschrijding van de norm bij woningen in beeld welke maatregelen mogelijk zijn om wel aan de eisen te voldoen. Daarbij kan worden gedacht aan vermogensbeperking, stilstandsregelingen, andere windturbintypes of opstellingconfiguraties.

Beschouw tevens de gecumuleerde geluidbelasting (ten gevolge van de andere geluidbronnen en windturbines) in het gebied, eveneens uitgedrukt in Lden.²¹ Het zal daarbij hoofdzakelijk om wegverkeer gaan en eventueel het gezoneerde industrieterrein.

Onderzoek de kans op hinder bij woningen ten gevolge van laagfrequent geluid²² op basis van bijvoorbeeld de Nederlandse Stichting Geluidshinder (NSG)-richtlijnen²³. Beschouw daarbij de meest recente inzichten ten aanzien van (hinder ten gevolge van) laagfrequent geluid en windturbines.²⁴

Onderzoek de maximale slagschaduwduur op de woninggevels en toets deze aan de normen, zowel per (deel)locatie als gecumuleerd. Het is immers mogelijk dat locaties afzonderlijk wel aan de eisen voldoen maar in cumulatie niet.

Geef bij zowel geluid als slagschaduw aan welk opbrengstdervingen ontstaan wanneer maatregelen nodig zijn om aan de wettelijke eisen te voldoen. Dit kan gevolgen hebben voor de vergelijkingen tussen de milieueffecten per opgewekte kWh van de varianten.

4.4 Overige milieuaspecten

Volg voor de milieueffecten van overige onderdelen (energieopbrengst, CO₂ vermindering, cultuurhistorie, waterhuishouding en veiligheid) de in de startnotitie genoemde werkwijze of beoordelingscriteria.

5. Overige aspecten

Voor de onderdelen 'vergelijking van alternatieven', 'leemten in milieuinformatie' en 'samenvatting van het MER' heeft de Commissie geen aanbevelingen naast de wettelijke voorschriften.

²¹ Hoewel er geen toetsing van cumulatie van geluid aan wettelijke normen kan plaatsvinden, geeft de literatuur wel indicaties van de geluidskwaliteit bij cumulatieve geluidbelastingen, zoals in het RIVM rapport Milieuaandachtsgebieden in Nederland, rapp.nr. 680300005/2008.

²² Zie bijvoorbeeld: G.P van den Berg, Do windturbines produce significant low frequency sound levels ?, 11th International Meeting on Low frequency noise and Vibration and its Control, Maastricht 30 aug - 1 sept.
E. verheijen e.a., Evaluatie nieuwe normstelling windturbinegeluid, RIVM, rapport 680300007/2009, Bilthoven, 2009.

²³ NSG-richtlijn Laagfrequent geluid, Delft, april 1999.

²⁴ S.E. van der Vlugt vraagt aandacht voor de risico's en gevolgen van laagfrequent geluid door windturbines, zie bijlage 2, zienswijze 23.

BIJLAGE 1: Projectgegevens reikwijdte en detailniveau MER

Initiatiefnemer: Raedthuys Groep, Suiker Unie, SurveyCom B.V., college van Burgemeester en Wethouders van Moerdijk en Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Brabant

Bevoegd gezag: college van Provinciale Staten van de provincie Noord-Brabant (coördinerend) en de gemeenteraad van Moerdijk

Besluit: de wijzigingsbevoegdheid uit het inpassingsplan van de provincie Noord-Brabant voor het gebied ten zuiden van de Dintel (voor windpark Dintel-Suiker Unie en windpark Dintel-SurveyCom) en de herziening van het bestemmingsplan voor het gebied ten noorden van de Dintel (windpark Dintel-Raedthuys)

Categorie Besluit m.e.r.: D22.2

Activiteit: de aanleg van maximaal 14 windturbines op drie locaties met een totaal vermogen van 30 tot 60 MW

Procedurele gegevens:

aankondiging start procedure in de Steenbergse Courant van: 8 oktober 2010

ter inzage legging van de informatie over het voornemen: 8 oktober t/m 19 november 2010 en verlengd t/m 26 november 2010

adviesaanvraag bij de Commissie m.e.r.: 7 oktober 2010

advies reikwijdte en detailniveau uitgebracht: 21 december 2010

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen bestaande uit enkele deskundigen, een voorzitter en een werkgroepsecretaris. De werkgroepsamenstelling bij dit project is als volgt:

Ir. B. Barten (werkgroepsecretaris)

Ir. P. van der Boom

Drs. L. van Rijn-Vellekoop (voorzitter)

Ing. R.L. Vogel

Ir. P. Vrijlandt

Werkwijze Commissie bij advies reikwijdte en detailniveau:

In dit advies geeft de Commissie aan welke onderwerpen naar haar mening behandeld dienen te worden in het MER en met welke diepgang. De Commissie neemt hierbij de hierna genoemde informatie die van het bevoegde gezag is ontvangen, als uitgangspunt. Om zich goed op de hoogte te stellen van de situatie heeft de Commissie een locatiebezoek afgelegd. Zie voor meer informatie over de werkwijze van de Commissie www.commissiemer.nl op de pagina *Commissie m.e.r.*

Betrokken documenten:

De Commissie heeft de volgende documenten betrokken bij haar advisering:

- Startnotitie windpark Dintel, Pondera Consult, september 2010.

De Commissie heeft kennis genomen van de zienswijzen en adviezen, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Dit advies verwijst naar een reactie als die nieuwe inzichten naar voren brengt over specifieke lokale milieuomstandigheden of te onderzoeken alternatieven. Een overzicht van de zienswijzen en adviezen is opgenomen in bijlage 2.

2 Nota van inspraak

Startnotitie MER:

De Startnotitie MER Windpark Dintel heeft in de periode van 8 oktober tot en met 26 november 2010 ter inzage gelegen. Op 1 en 15 november 2010 hebben twee informatie-avonden plaatsgevonden.

Er zijn 38 schriftelijke inspraakreacties ingediend.

Er zijn geen adviezen van de wettelijke adviseurs ontvangen.

Schriftelijke reacties

De ingediende zienswijzen worden in dit overzicht om praktische redenen samengevat weergegeven. Dit betekent niet dat de onderdelen van de zienswijzen die niet expliciet worden genoemd, niet betrokken worden bij de beoordeling. De zienswijzen zijn in hun geheel beoordeeld zoals zij zijn ingediend.

Op 25 en 26 november 2010 was er sprake van een staking bij TNT-post. Daardoor zijn veel inspraakreacties buiten de termijn ontvangen. Omdat dit buiten de schuld van de insprekers lag is besloten de sluiting van de inspraak termijn soepel te hanteren.

Eén inspraakreactie, gedateerd op 7 december 2010, is buiten behandeling gelaten vanwege het feit dat deze te laat is ingestuurd.

Vanwege de Wet bescherming persoonsgegevens zijn de persoonsgegevens van de indieners van de zienswijzen niet in deze nota vermeld. Deze gegevens zijn uiteraard wel bekend bij de provincie Noord-Brabant en bij de gemeente Moerdijk.

Inspraaknota

Startnotitie MER Windpark Dintel

Registratienr. document	zienswijzen	reactie
1. 2349118	1. Duidelijk aangeven dat de twee initiatieven op Steenberg's grondgebied binnen het Nieuwe Prinsenland liggen. 2. In de Start notitie wordt gesproken over windturbines aan de Galgendijk. In Steenberg's is deze bekend als een woonstraat buiten Nieuw Prinsenland. Deze onduidelijkheid wegnemen.	1. en 2. In het MER zullen de locaties van de verschillende alternatieven, ondersteund met kaartmateriaal, duidelijk gemaakt worden. Dit is onderdeel van de wettelijke verplichting in een MER een beschrijving op te nemen van de voorgenomen activiteit en de alternatieven daarvoor. Deze zienswijzen geven ons geen aanleiding om naast hetgeen reeds is opgenomen in de Startnotitie en het advies voor Reikwijdte en Detailniveau (advies R&D) van de Commissie voor de milieueffect-rapportage (Cie-mer) nog aanvullende punten op te nemen in ons advies voor Reikwijdte en Detailniveau.
2. 2361516	1. Landschap. De geplande hoogte van de windturbines zal het landschap in zeer ernstige mate verstoren (zie uitspraak Raad van State Emmapolder, Oost-Groningen). Het landschap in deze regio staat al onder druk vanwege de komst van het AFC. 2. Nut en noodzaak. Nut en noodzaak van het windmolenpark is onvoldoende aangetoond. Niet aangetoond is dat dit windpark rendabel zal zijn. Door de hoge subsidies op windenergie wordt de kosten/baten analyse vertroebeld en worden verkeerde beslissingen genomen. 3. Locatiekeuze. Er is onvoldoende aangetoond dat dit windpark juist in het polderlandschap van West-Brabant gebouwd moet worden. Het lijkt logisch dat het hier harder waait dan elders in de provincie.	1. De effecten van de drie initiatieven afzonderlijk en gezamenlijk op het landschap zullen in het MER in beeld gebracht worden. Zoals al aangegeven in de Startnotitie (§ 4.1 en 4.2) en in het advies R & D van de Cie-mer (§ 4.1). 2. Nut en noodzaak van dit windpark zullen in het MER aanvullend op de Startnotitie worden uitgewerkt. Zie ook het advies R&D van de Cie-mer (§ 2.1) 3. In het MER zal ingegaan worden op de locatiekeuze voor dit Windpark, mede in het licht van het bestaande beleid op rijks, provinciaal en regionaal/gemeentelijk niveau. In de Startnotitie is in § 2.3 hierop al ingegaan. In het MER zal dit verder worden uitgewerkt. Zie ook advies R&D van de Cie-mer (§ 2.2)

Inspraaknota

Startnotitie MER Windpark Dintel

	Op 100 m. hoogte waait het echter overal even hard.	Deze zienswijzen geven ons geen aanleiding om naast hetgeen reeds is opgenomen in de Startnotitie en het advies R&D van de Cie-mer nog aanvullende punten op te nemen in ons advies voor Reikwijdte en Detailniveau.
3. 2361545	1. Scheiding der machten. Gezien de provinciale doelstellingen ten aanzien van realisatie van windenergie en duurzame energieproductie is de provincie belanghebbende bij het project van het Windpark Dintel. Daarnaast is de provincie ook bevoegd gezag in deze procedure. Daarmee worden de uitgangspunten van de Trias Politica met voeten getreden. Teneinde elke schijn van belangenverstrengeling te vermijden is het gewenst dan de provincie het bevoegd gezag teruglegt waar het hoort, namelijk bij de gemeenteraad van Steenbergen. 2. Nut en noodzaak. De vraag is of de nadelige gevolgen van windturbines opwegen tegen de voordelen. Een van de voordelen is vermindering van CO₂-uitstoot. Maar omdat Nederland energie exporteert zal er door de plaatsing van windmolens in Nederland niet minder op conventionele wijze energie opgewekt worden. De CO₂-uitstoot zal dus niet afnemen. Door de koppeling van de Europese elektriciteitsnetwerken is het mogelijk en aantrekkelijk om de elektriciteit te betrekken uit landen waar dit goedkoper en milieuvriendelijker wordt opgewekt. Het is derhalve onnodig in Nederland talloze windmolenparken te realiseren en elektriciteit te exporteren. In de Startnotitie komen deze argumenten onvoldoende aan de orde.	1. In hoofdstuk 7 van de Wet milieubeheer, artikel 7.1, lid 4 is bepaald dat het bevoegd gezag bij een m.e.r.-procedure het bestuursorgaan is dat bevoegd is tot het voorbereiden dan wel vaststellen van een plan of een besluit. Voor het initiatief van het windpark Dintel dient de gemeente Moerdijk voor het initiatief van WindparkDintel-Raedthuys het bestemmingsplan te wijzigen. Daartoe is de gemeenteraad van Moerdijk het bevoegd gezag. Derhalve is de gemeenteraad van Moerdijk ook het bevoegd gezag voor de m.e.r.-procedure die daartoe gevolgd moet worden. Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Brabant (GS) zijn het bevoegd gezag voor het toepassen van de wijzigingsbevoegdheid uit het Provinciaal InpassingsPlan Agro&Food Cluster West-Brabant (PIP AFC) voor de initiatieven Windpark Dintel-SuikerUnie en Windpark Dintel-SurveyCom. Derhalve zijn GS ook het bevoegd gezag voor de m.e.r.-procedure die daartoe gevolgd moet worden. Aangezien voor deze drie initiatieven één gezamenlijk MER geschreven wordt, zijn de gemeenteraad van Moerdijk en GS samen het bevoegd gezag voor deze m.e.r.-procedure. Dit is geen vrijwillige keuze, maar bij wet zo geregeld. De provincie kan er dus ook niet voor kiezen om deze bevoegdheid bij de gemeenteraad van Steenbergen neer te leggen.

Inspraaknota

Startnotitie MER Windpark Dintel

		Om interne belangenverstrengeling bij de provincie zo veel als mogelijk tegen te gaan, is de bevoegd gezag rol voor de m.e.r.-procedure neergelegd bij de directie Ecologie, onder verantwoording van de gedeputeerde voor Milieu. Eén van de taken daarbij is om te bewaken dat de informatie in het MER zo objectief mogelijk wordt weergegeven. De bevoegd gezag rol voor het toepassen van de wijzigingsbevoegdheid binnen het PIP AFC ligt bij de directie ROH, onder verantwoording van de gedeputeerde van Ruimtelijke Ordening. Deze scheiding is het nadrukkelijk eigen initiatief van de provincie en is niet bij wet geregeld. 2. Nut en noodzaak van dit windpark zullen in het MER aanvullend op de Startnotitie worden uitgewerkt. Zie ook het advies R&D van de Cie-mer (§ 2.1) Deze zienswijzen geven ons geen aanleiding om naast hetgeen reeds is opgenomen in de Startnotitie en het advies R&D van de Cie-mer nog aanvullende punten op te nemen in ons advies voor Reikwijdte en Detailniveau.
4. 2361546	1. Werk in het MER uit hoe dit project duurzaam kan zijn, rekening houdend met de volgende punten: • Ecologie: - De stroomproductie in Nederland overtreft de vraag; - Er worden meer kolencentrales gebouwd ten behoeve van de export van electriciteit, waardoor de CO₂-uitstoot toeneemt; - Dragen windturbines wel bij aan CO₂-reductie? • Welzijn: - De belastingbetaler betaalt in belangrijke mate de kosten van	1. In de Startnotitie is al aangegeven dat van de aspecten Flora en Fauna en electriciteitsopbrengst (o.a. CO₂-reductie) de effecten in het MER worden beschreven evenals de effecten op het woon- en leefklimaat (o.a. geluid, slagschaduw, landschap, veiligheid). In het advies van de Cie-mer is aangegeven dat een afweging tussen locaties op basis van milieuoverwegingen één van de essentiële punten is voor dit MER. Zie ook Hst 2 van het advies R&D van de Cie-mer. 2. In Hst 7 van de Wet milieubeheer is bepaald dat in een

Inspraaknota

Startnotitie MER Windpark Dintel

	de bouw van kolencentrales en hoogspanningsmasten; - De belastingbetaler draait op voor de kosten van de opwekking van groene stroom ivm CO₂-reductie, in plaats van de vervuiler. - De extra kosten zijn het grootst voor de kleinverbruiker; - Subsidies voor windturbines op land kunnen worden afgeschaft; - Het woon- en leefklimaat wordt door de bouw van windturbines onnodig aangetast. • Economische welvaart: - De energiekosten voor kleine en middelgrote bedrijven neemt toe; - De toeristische waarde van het landschap en de waarde van de bebouwde omgeving neemt af. 2. De provinciale doelstelling voor opwekken van windenergie bedraagt 115 MW. In Moerdijk en Steenberg samen is al 43,5 MW vermogen gerealiseerd en alleen al in Moerdijk is nog meer dan 100 MW in procedure. Geef in het MER aan hoe het initiatief zich verhoudt tot: - Het beleid van de gemeente Steenberg om geen windturbines in haar gemeente toe te staan; - Het beleid van de gemeente Moerdijk om ondanks een grotere windenergiepotentie toch maximaal 34 MW te realiseren; - Het provinciale beleid om in de gehele provincie 115 MW te realiseren. - Het Rijks voornemen om in West-Brabant 150 windturbines extra te realiseren. 3. Gezien de voorgenomen plannen om ongeveer 300 MW windenergie in West-Brabant te realiseren, dient in het MER beschreven te worden wat het effect van het voorgenomen initiatief is in samenhang	MER een overzicht moet worden opgenomen van eerder vastgestelde plannen en beslissingen van bestuursorganen die betrekking hebben op de voorgenomen activiteit en de beschreven alternatieven. Hiertoe behoren het rijks-, provinciaal- en gemeentelijk beleid. Dit dient dus in het MER beschreven te worden. Zie ook het advies R&D van de Cie-mer (§ 2.1) 3. In de Startnotitie is al aangegeven dat de effecten op het landschap en Flora en Fauna in beeld gebracht worden. Bij de beschrijving van het voornemen kan ingegaan worden op de benodigde netwerkinfrastructuur. Zie ook het advies R&D van de Cie-mer (§ 3.1) Deze zienswijzen geven ons geen aanleiding om naast hetgeen reeds is opgenomen in de Startnotitie en het advies R&D van de Cie-mer nog aanvullende punten op te nemen in ons advies voor Reikwijdte en Detailniveau.
--	---	---

Inspraaknota

Startnotitie MER Windpark Dintel

	met deze plannen voor wat betreft: - De landschappelijke inpassing; - De Flora en Fauna, met name de trekvogels in het gebied; - De netwerkinfrastructuur die nodig is voor de maximale benutting van de opgewekte windenergie.	
5. 2361555	Deze zienswijzen komen grotendeels overeen met de ingebrachte zienswijzen onder nr. 4. Aanvullend daarop zijn de volgende extra punten ingebracht: Breng in het MER in beeld wat de effecten zijn van het voornemen in samenhang met de overige plannen voor windenergie in West-Brabant op: - De Ecologische Verbindingszone van de Dintel waarin oeverzone vogels broeden en dieren zich kunnen verplaatsen; - De watervogels die de Dintel als pleisterplaats gebruiken.	Voor zover deze zienswijzen overeenkomen met die van inspreker nr. 4 verwijzen wij hier naar onze reactie op de zienswijzen van inspreker nr. 4. Hierna is onze reactie op de aanvullende punten weergegeven: In de Startnotitie is al aangegeven dat de effecten op Flora en Fauna in beeld gebracht worden, waarbij de beoordelingscriteria beschermde gebieden, beschermde soorten en aantasting ecologische relaties aan de orde komen. Zie ook het advies R&D van de Cie-mer (§ 4.2) Deze zienswijzen geven ons geen aanleiding om naast hetgeen reeds is opgenomen in de Startnotitie en het advies R&D van de Cie-mer nog aanvullende punten op te nemen in ons advies voor Reikwijdte en Detailniveau.
6. 2363233	Deze zienswijzen komen geheel overeen met de ingebrachte zienswijzen onder nr. 4.	Voor onze reactie op deze zienswijzen verwijzen wij hier naar onze reactie op de zienswijzen van inspreker nr. 4
7. 2363234	1. Mogelijk overbodig zijn van het windpark De plannen voor dit windpark dateren al uit 2001. Destijds was er een ander Rijks-beleid, waarop het Brabantse beleid ten aanzien van windenergie is gestoeld. Momenteel heeft het Rijk plannen voor een	1. Nut en noodzaak van dit windpark zullen in het MER aanvullend op de Startnotitie worden uitgewerkt. Zie ook het advies R&D van de Cie-mer (§ 2.1) 2. Het voornemen betreft het plaatsen van windmolens door

Inspraaknota

Startnotitie MER Windpark Dintel

	tweede kerncentrale in Borssele (meer energie, geen emissies). De energiemarkt is sterk veranderd door de koppeling van de Europese netwerken. Hierdoor kan probleemloos schone energie elders uit Europa ingekocht worden. De gewenste emissie-reductie (CO₂, SO₂, NO₂) kan hierdoor ruimschoots bereikt worden. De plannen voor Windpark Dintel zijn dus gebaseerd op verouderd beleid en inzichten. Deze veranderde omstandigheden dient bij de beoordeling van de plannen te worden meegenomen. 2. Technische ontwikkelingen Tijdens de informatie-avond is gesteld dat electriciteit uit zonne-energie veel duurder is dan electriciteit uit windenergie. Door technologische ontwikkelingen zal dit veranderen. De provincie heeft aangegeven (november 2010) € 61 miljoen uit de Essent gelden uit te trekken voor zonne-energie en bio-based economy. Zonne-energieparken belasten het landschap ook veel minder dan windparken. Ik verzoek u dan ook om zonne-energie in het MER te onderzoeken als alternatief. 3. Cumulatieve effecten. De woningen aan de Galgendijk ervaren geluidhinder van het industrieterrein Dintelmond en van de A29. Meerdere woningen aan de Galgendijk gaan waarschijnlijk geluidoverlast ondervinden van het windpark Dintel. Ook de bedrijven binnen het AFC gebied kunnen voor geluidoverlast zorgen. Ik verzoek u rekening te houden met de cumulatieve effecten van geluid en andere vormen van overlast. 4. Motieven initiatiefnemers. Betwijfeld wordt of de in de Startnotitie opgenomen doelstelling van de initiatiefnemers (reductie CO₂ en verhogen aandeel duurzame energie) wel de werkelijke doelstelling is. Waarschijnlijk zijn het slechts economische motieven die aan het initiatief ten grondslag liggen.	een drietal initiatiefnemers. Zij hebben een duidelijke keuze gemaakt voor windenergie. Deze keuze zal in het MER gemotiveerd worden. Zonne-energie is voor deze initiatiefnemers voor dit project geen reële optie en wordt voor dit MER dan ook niet als reëel alternatief aangemerkt. Wij achten het voor dit MER dan ook niet reëel dit in het advies voor Reikwijdte en Detailniveau als verplicht alternatief op te nemen. 3. In een MER dienen de effecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven daarvoor in beeld gebracht te worden, inclusief eventuele cumulatieve effecten, zowel van geluid als van andere milieuaspecten. Zie ook het advies R&D van de Cie-mer (§ 4.3) 4. De doelstelling van dit project zal in het MER worden beschreven. Ook dit is een wettelijke verplichting. 5. In de Startnotitie is al aangegeven dat in het MER de effecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven daarvoor, op Flora en Fauna in beeld gebracht worden, waarbij de beoordelingscriteria beschermde gebieden, beschermde soorten en aantasting ecologische relaties aan de orde komen. Het in beeld brengen van mogelijke mitigerende of compenserende maatregelen is wettelijk verplicht. Zie ook het advies R&D van de Cie-mer (§ 4.2) Deze zienswijzen geven ons geen aanleiding om naast hetgeen reeds is opgenomen in de Startnotitie en het advies R&D van de Cie-mer nog aanvullende punten op te nemen in ons advies voor Reikwijdte en Detailniveau.
--	---	--

Inspraaknota

Startnotitie MER Windpark Dintel

	Verwacht wordt dat zij hier klip en klaar voor uitkomen. 5. Aanslag op de natuur. Gevreesd wordt dat gedurende het bouwen van de windmolens de aanwezige fauna in het gebied ernstig te lijden zal hebben. De gerealiseerde windmolens zullen een negatief effect hebben op de aanwezige fauna. Ook hobbydieren van omwonenden hebben hier wellicht hinder van. In het MER dienen deze effecten aan de orde te komen en dient aandacht geschonken te worden aan mogelijke mitigerende/compenserende maatregelen.	
8. 2363259	Deze zienswijzen komen geheel overeen met de ingebrachte zienswijzen onder nr. 4.	Voor onze reactie op deze zienswijzen verwijzen wij hier naar onze reactie op de zienswijzen van inspreker nr. 4
9. 2363260	Deze zienswijzen komen grotendeels overeen met de ingebrachte zienswijzen onder nr. 4. Aanvullend daarop zijn de volgende extra punten ingebracht: In samenhang met de plannen van het AFC de effecten van het windmolen-initiatief beschrijven, rekening houdend met het beroep dat is ingesteld tegen het PIP AFC: 1. De landschappelijke inpassing van windmolens in een groenstrook aan de oevers van de Dintel. De groenstrook was eerder opgenomen in de plannen van het AFC, maar later weer verwijderd. Hiertegen is beroep ingesteld bij de Raad van State. 2. De gezamenlijke verantwoordelijkheid van alle partijen om het gebied van en rond het AFC zo goed mogelijk in te richten, zodanig dat de leefbaarheid van het gebied en het open karakter van het landschap geen geweld wordt aangedaan. 3. Het cumulatieve effect van de plannen van zowel het AFC als van dit	Voor zover deze zienswijzen overeenkomen met die van inspreker nr. 4 verwijzen wij hier naar onze reactie op de zienswijzen van inspreker nr. 4. Hierna is onze reactie op de aanvullende punten weergegeven: 1. en 2. In de Startnotitie is al aangegeven dat de effecten op het landschap in beeld gebracht worden. Zie ook het advies R&D van de Cie-mer (§ 4.1) 2. In een MER dienen de effecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven daarvoor in beeld gebracht te worden, inclusief eventuele cumulatieve effecten. Dit is een wettelijke verplichting. Deze zienswijzen geven ons geen aanleiding om naast hetgeen reeds is opgenomen in de Startnotitie en het advies R&D van de Cie-mer nog aanvullende punten op te nemen in ons advies voor

Inspraaknota

Startnotitie MER Windpark Dintel

	windmolen-initiatief.	Reikwijdte en Detailniveau.
10. 2363261	Deze zienswijzen komen geheel overeen met de ingebrachte zienswijzen onder nr. 4.	Voor onze reactie op deze zienswijzen verwijzen wij hier naar onze reactie op de zienswijzen van inspreker nr. 4
11. 2363262	Deze zienswijzen komen geheel overeen met de ingebrachte zienswijzen onder nr. 4.	Voor onze reactie op deze zienswijzen verwijzen wij hier naar onze reactie op de zienswijzen van inspreker nr. 4
12. 2363263	Deze zienswijzen komen grotendeels overeen met de ingebrachte zienswijzen onder nr. 4. Aanvullend daarop zijn de volgende extra punten ingebracht: 1. In welk raadsbesluit is de gemeente Steenbergse afgevoerd van haar beleid om geen windturbines in haar gemeente toe te staan. 2. Hoe verhoudt het initiatief zich tot het voornemen van de provincie om in Moerdijk in het PIP Logistiek Park Moerdijk de bouw van een nog onbekende hoeveelheid windturbines mogelijk te maken. 3. Hoe verhoudt het initiatief zich tot de mogelijkheid om op en rond het AFC nog meer windturbines te realiseren. 4. Hoe verhoudt het initiatief zich tot de indruk dat er op rijks, provinciaal, regionaal en gemeentelijk niveau altijd wel een beleid is waarin extra windturbines mogelijk gemaakt worden, hetgeen de indruk van willekeur oproept. 5. Tegen het PIP AFC is beroep aangetekend tegen artikel 3.5.2, artikel 4 in relatie tot artikel 4.8.1, over het aantal te plaatsen windturbines. Deze vermeende onduidelijkheid in het MER uitwerken. 6. Bij de beschrijving van het nul-alternatief dient te worden ingegaan op wat er dan "mis"gaat, gezien de mogelijkheden om elders in de	Voor zover deze zienswijzen overeenkomen met die van inspreker nr. 4 verwijzen wij hier naar onze reactie op de zienswijzen van inspreker nr. 4. Hierna is onze reactie op de aanvullende punten weergegeven: 1. t/m 5. Algemeen: In Hst 7 van de Wet milieubeheer is bepaald dat in een MER een overzicht moet worden opgenomen van eerder vastgestelde plannen en beslissingen van bestuursorganen die betrekking hebben op de voorgenomen activiteit en de beschreven alternatieven. Hiertoe behoort ook het gemeentelijk beleid. Zie ook het advies R&D van de Cie-mer (§ 4.1) Specifiek: 1. De gemeenteraad van Steenbergse heeft zich op het standpunt gesteld dat er in de gemeente Steenbergse geen windturbines toe worden gestaan, behalve de windturbine-initiatieven in het kader van de ontwikkeling van het Agro en Foodcluster West-Brabant. 2. De provincie heeft een taakstelling voor de realisering van 320 MW aan windenergie voor 2020 en geeft hiermee invulling aan de doelstelling van het rijk om

Inspraaknota

Startnotitie MER Windpark Dintel

	gemeenten Moerdijk en Steenbergen de beoogde doelstelling op daarvoor beleidsmatig geschikte locaties te kunnen realiseren.	voor 2020 6000 MW aan windenergie op land gerealiseerd te hebben. Met de bestaande en lopende initiatieven kan ruim tweederde van dit vermogen worden gerealiseerd. Samen met de regio West-Brabant (waaronder gemeenten Steenbergen en Moerdijk) gaat de provincie kijken naar andere locaties in het door de provincie aangegeven zoekgebied voor windturbines in West-Brabant voor mogelijke plaatsing van windturbines. 3. Zie het antwoord bij vraag 2, uit gesprekken tussen de provincie en de regio West-Brabant zal dit moeten blijken. Op dit moment zijn er geen concrete voornemens om meer windturbines op/rond het AFC te realiseren, voorzover ons bekend. 4. Vanuit en in overleg met het rijk heeft de provincie een taakstelling voor de realisering van 320 MW aan windenergie opgelegd gekregen. Daarnaast heeft Provinciale Staten in haar Verordening Ruimte duidelijk aangegeven binnen welke gebieden en binnen welke randvoorwaarden de plaatsing van windturbines binnen Brabant mogelijk is. Over de realisatie van deze doelstelling zal de provincie met de regio dan wel met gemeenten verdere afspraken maken. Insteek van de provincie is dat zoveel mogelijk aangesloten wordt bij bestaande opstellingen dan wel bestaande ruimtelijke ontwikkelingen (zoals AFC-Dinteloord). 5. Het PIP AFC voorziet in twee wijzigingsbevoegdheden voor het opnemen van de aanduiding windturbinepark. Indien gebruik gemaakt wordt van deze twee wijzigingsbevoegdheden kunnen maximaal 8 windturbines geplaatst worden op het AFC. In het MER wordt ook uitgegaan van deze voorwaarde. 6. Het nul-alternatief is bedoeld als referentie voor de effecten
--	--	---

Inspraaknota

Startnotitie MER Windpark Dintel

		van de voorgenomen activiteit en de alternatieven daarop en bestaat uit een beschrijving van de huidige situatie plus de autonome ontwikkelingen. Dit is meestal de situatie ca. 10 jaar na vaststelling van het bestemmingsplan, als de voorgenomen activiteit niet wordt uitgevoerd. Het is niet bedoeld ter toetsing van het bestaande (windenergie)beleid. Deze zienswijzen geven ons geen aanleiding om naast hetgeen reeds is opgenomen in de Startnotitie en het advies R&D van de Cie-mer nog aanvullende punten op te nemen in ons advies voor Reikwijdte en Detailniveau.
13. 2363264	Deze zienswijzen komen grotendeels overeen met de ingebrachte zienswijzen onder nr. 4. Aanvullend daarop is het volgende extra punt ingebracht: Gezien de plannen om op afzienbare tijd ongeveer 300 MW aan windenergie in West-Brabant te realiseren in samenhang met het voorgenomen initiatief, bijzondere aandacht in het MER voor de vraag welke maatregelen er genomen moeten worden om de landschappelijke inpassing in het gehele gebied te laten verworden tot een gezamenlijke verantwoordelijkheid van alle betrokken gemeenten en de provincie.	Voor zover deze zienswijzen overeenkomen met die van inspreker nr. 4 verwijzen wij hier naar onze reactie op de zienswijzen van inspreker nr. 4. Hierna is onze reactie op het aanvullende punt weergegeven: De effecten van de drie initiatieven afzonderlijk en gezamenlijk op het landschap zullen in het MER in beeld gebracht worden. Zoals al aangegeven in de Startnotitie (§ 4.1 en 4.2) en in het advies R & D van de Cie-mer (§ 4.1). In Hst 7 van de Wet milieubeheer is bepaald dat in een MER een overzicht moet worden opgenomen van eerder vastgestelde plannen en beslissingen van bestuursorganen die betrekking hebben op de voorgenomen activiteit en de beschreven alternatieven. Zie ook het advies R&D van de Cie-mer (§ 2.1 en 2.2.2) Deze zienswijzen geven ons geen aanleiding om naast hetgeen

Inspraaknota

Startnotitie MER Windpark Dintel

		reeds is opgenomen in de Startnotitie en het advies R&D van de Cie-mer nog aanvullende punten op te nemen in ons advies voor Reikwijdte en Detailniveau.
14. 2363265	Deze zienswijzen komen geheel overeen met de ingebrachte zienswijzen onder nr. 4.	Voor onze reactie op deze zienswijzen verwijzen wij hier naar onze reactie op de zienswijzen van inspreker nr. 4
15. 2363266	Deze zienswijzen komen grotendeels overeen met de ingebrachte zienswijzen onder nr. 4. Aanvullend daarop zijn de volgende extra punten ingebracht: 1. In welk raadsbesluit is de gemeente Steenbergse afgevoerd van haar beleid om geen windturbines in haar gemeente toe te staan. 2. Tegen het PIP AFC is beroep aangevoerd tegen artikel 3.5.2, artikel 4 in relatie tot artikel 4.8.1, over het aantal te plaatsen windturbines. Deze vermeende onduidelijkheid in het MER uitwerken. 3. Bij de beschrijving van het nul-alternatief dient te worden ingegaan op wat er dan “mis”gaat, gezien de mogelijkheden om elders in de gemeenten Moerdijk en Steenbergse de beoogde doelstelling op daarvoor beleidsmatig geschikte locaties te kunnen realiseren.	Voor zover deze zienswijzen overeenkomen met die van inspreker nr. 4 verwijzen wij hier naar onze reactie op de zienswijzen van inspreker nr. 4. Voor onze reactie op de aanvullende punten verwijzen wij naar onze reactie op de punten 1, 5 en 6 bij inspreker 12. Deze zienswijzen geven ons geen aanleiding om naast hetgeen reeds is opgenomen in de Startnotitie en het advies R&D van de Cie-mer nog aanvullende punten op te nemen in ons advies voor Reikwijdte en Detailniveau.
16. 2363267	Deze zienswijzen komen geheel overeen met de ingebrachte zienswijzen onder nr. 15.	Voor onze reactie op deze zienswijzen verwijzen wij hier naar onze reactie op de zienswijzen van inspreker nr. 15.
17. 2363268	Deze zienswijzen komen grotendeels overeen met de ingebrachte zienswijzen onder nr. 15. Aanvullend daarop zijn de volgende extra punten ingebracht: 1. Het Meest Milieuvriendelijke Alternatief (MMA) dient uit te gaan van een optimale landschappelijke inpassing in aansluiting op de	Voor zover deze zienswijzen overeenkomen met die van inspreker nr. 15 verwijzen wij hier naar onze reactie op de zienswijzen van inspreker nr. 15. Hierna is onze reactie op de aanvullende punten weergegeven:

Inspraaknota

Startnotitie MER Windpark Dintel

	doelstellingen van de “European Landscape Convention (Florence, 2000) en de in de directe nabijheid gelegen Natura 2000 gebieden. 2. Onderdeel van het onderhavige initiatief is het gebruik door de initiatiefnemers van hetzelfde merk en type windturbine. In ieder geval dient aangegeven te worden waarom dit bij een gezamenlijk initiatief het zelfde merk en type niet een vanzelfsprekend uitgangspunt is. 3. In de startnotitie wordt gesproken over de complexiteit bij het “trechteren” van de alternatieven. Naar de mening van het Platform kan het trechteren sterk vereenvoudigd worden door uit te gaan van het MMA voor de drie initiatieven gezamenlijk om van daaruit te motiveren waarom ook ander alternatieven mogelijk zijn en waarom het uiteindelijke voorkeursalternatief afwijkt van het MMA en ten koste van welke milieuaspecten dit gebeurt. Het MMA wordt op deze wijze gebruikt als referentievariant, hetgeen in een MER in het algemeen gebruikelijk is. 4. De verschillende varianten dienen in het MER door middel van foto's en animaties ondersteund te worden, met name vanuit het perspectief van de bewoners in plaats vanuit het perspectief van een incidentele passant vanaf de snelweg. 5. Het voorgenomen initiatief wordt gerealiseerd in de directe nabijheid van de EHS en te ontwikkelen recreatieve voorzieningen op en aan de Dintel (Mark/Vliet convenant) . In het MER dient beschreven te worden wat de schade aan de EHS en de recreatieve potenties (recreatieve verbindingzone van de Mark) is en op welke wijze de schade aan EHS en aan de recreatieve betekenis van de Mark wordt gecompenseerd. 6. Het project-mer dient als basis voor milieu- en bouwvergunningen. Dit houdt onder meer in dat alle aspecten die in dit verband relevant	1. Het is niet mogelijk vooraf eisen te stellen aan de inhoud van een MMA. Wat het uiteindelijke MMA wordt hangt af van de (milieu)effecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven daarop. Het MMA kan dan samengesteld worden uit onderdelen van de verschillende alternatieven zodat een nieuw alternatief ontstaat met de minst negatieve of wellicht positieve effecten op het milieu. Ook is het mogelijk een bestaand alternatief te beschouwen als MMA of dit wellicht aan te vullen met mitigerende maatregelen om te komen tot een MMA. Wij achten het niet juist vooraf inhoudelijke eisen te stellen aan het MMA. 2. In het MER wordt het voorgenomen initiatief (en de drie deelinitiatieven) beschreven. Daarbij zullen ook merk en type turbine aan de orde komen en de mogelijke variatie daarin. In de Startnotitie is daartoe reeds een aanzet gegeven en in het MER zal dit verder worden uitgewerkt. Zie ook het advies R&D van de Cie-mer (§ 3.1 en 3.2) 3. Het is een misvatting dat het MMA in een MER gebruikt wordt als referentie. De referentie-situatie bestaat uit een beschrijving van de huidige situatie plus de autonome ontwikkelingen. Dit is meestal de situatie ca. 10 jaar na vaststelling van het bestemmingsplan, als de voorgenomen activiteit niet wordt uitgevoerd. Het MMA kan niet vooraf vastgesteld worden, maar volgt uit de effectbepalingen van de voorgenomen activiteit en de alternatieven. Zie ook onze reactie onder punt 1. 4. In de Startnotitie is al aangegeven dat in het MER visualisaties zullen worden opgenomen om een indruk te geven wat de windmolens betekenen voor het landschap. Dit
--	--	---

Inspraaknota

Startnotitie MER Windpark Dintel

	zijn in het MER beschreven dienen te worden. Met name dient in dat verband uitsluitend gegeven te worden over de vergunningplichtigheid van het initiatief mede in relatie tot de afstand ten opzichte van de dichtstbijzijnde woning op minder dan vier maal de ashoogte. 7. In het MER dient te worden ingegaan op de mogelijkheden voor milieuverslaglegging niet alleen aan de overheid maar met name aan de omwonenden. Het ligt ons inziens voor de hand dat een zichzelf als duurzaam omschreven initiatief het duurzaamheidsgehalte zou moeten toelichten in een jaarlijks milieuverslag waarin naast het behaalde milieurendement (draaiuren, stroomproductie, stroombenutting, etc) ook jaarlijks informatie wordt gegeven over de feitelijke overlast. 8. Voor wat betreft geluid dienen de effecten beschreven te worden van met name hoge windturbines tijdens de nachtperiode, mede naar aanleiding van de geluidproblematiek van de turbines in de Hoofdplaatpolder in Zeeuws Vlaanderen. Hierbij dient naar onze mening niet alleen uit gegaan te worden van de beleidsregel maar van het feitelijke effect op de gezondheid. In concreto gaat het om een onderzoek naar het windklimaat op de locatie van het geplande windpark. Tevens wordt in dit verband gewezen op de betekenis van artikel 3.14a van het Besluit tot wijziging Wm van 14 oktober j.l. waarin in dit verband de mogelijkheid is opgenomen voor maatwerkvoorschriften. 9. Met betrekking tot externe veiligheid dient rekening gehouden te worden met intensiever recreatief en bedrijfsmatig gebruik van de Mark. In dit verband dient tevens het begrip bedrijfswoning nader gespecificeerd te worden, bijvoorbeeld het gebruik van een bebouwing door seizoenswerknemers al dan niet werkzaam op het	dient in ieder geval ook te gebeuren vanuit het perspectief van de omwonenden. Zie ook het advies R&D van de Cie-mer (§ 4.1) 5. In de Startnotitie is al aangegeven dat de effecten op Flora en Fauna in beeld gebracht worden, waarbij de beoordelingscriteria beschermde gebieden, beschermde soorten en aantasting ecologische relaties aan de orde komen. Het in beeld brengen van mogelijke mitigerende of compenserende maatregelen is wettelijk verplicht. In de Startnotitie is niet aangegeven dat de mogelijke effecten op recreatieve mogelijkheden in beeld gebracht zullen worden. In het advies van de Cie-mer is hier niet op ingegaan. Wij achten het zinvol ons advies voor R&D hiermee aan te vullen. Zie Hst 3 van deze kadernotitie. 6. Het MER dient mede als informatie-document voor eventueel te verlenen omgevingsvergunningen (voorheen aparte milieu- en bouwvergunningen). In het MER dient beschreven te worden welke vergunning(en) nodig zijn en dient een inschatting gemaakt te worden van de vergunbaarheid op basis van de verschillende beschreven milieueffecten. Dit is reeds wettelijk verplicht. Zie ook het advies R&D van de Cie-mer (§ 2.3) 7. Conform § 7.12 van de Wet milieubeheer dient het bevoegd gezag, dat een m.e.r.-plichtig plan vaststelt of een m.e.r.-plichtig besluit neemt, de gevolgen van de uitvoering van dat plan of besluit te onderzoeken, wanneer de voorgenomen activiteit wordt ondernomen of nadat zij is ondernomen. In het plan of besluit wordt de termijn bepaald waarop met dat onderzoek wordt begonnen. Degene die de activiteit
--	---	---

Inspraaknota

Startnotitie MER Windpark Dintel

	bedrijf waarvan het bedrijfsgebouw onderdeel uitmaakt. 10. Windturbines kunnen bij bepaalde weersomstandigheden “schitteren”, voor alle duidelijkheid in termen van hinder, verblinden en overlast. In het MER dient aandacht besteed te worden aan de oorzaken hiervan en op welke wijze dit effect kan worden teruggedrongen of worden voorkomen.	onderneemt dient aan een dergelijk onderzoek alle medewerking te verlenen. Indien uit zo’n onderzoek blijkt dat de gevolgen voor het milieu in belangrijke mate nadeliger zijn dan verwacht, kan het bevoegd gezag maatregelen nemen om die gevolgen te beperken of ongedaan te maken. De verplichting voor evaluerend onderzoek ligt dus bij het bevoegd gezag. Uiteraard staat het de initiatiefnemers vrij om op eigen initiatief aan milieuverslaglegging te doen. Het MER is dus niet het aangewezen document om de milieuevaluatie te regelen. In het MER dient wel een eerste aanzet tot evaluatie opgenomen te worden. Wij achten het zinvol ons advies voor R&D hiermee aan te vullen. Zie Hst 3 van deze kadernotitie. 8. In een MER dienen de effecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven daarvoor in beeld gebracht te worden, inclusief eventuele cumulatieve effecten, zowel van geluid als van andere milieuaspecten. Dit is wettelijk verplicht. Zie ook het advies R&D van de Cie-mer (§ 4.3) Artikel 3.14a van het Besluit tot wijziging Wm van 14 oktober j.l. (bedoeld is waarschijnlijk het Besluit tot wijziging van het Besluit algemene regels voor inrichtingen milieubeheer en het Besluit omgevingsrecht (wijziging milieuregels windturbines)), is bedoeld voor maatwerkvoorschriften in het kader van het Activiteitenbesluit en niet als normstelling voor een MER. 9. In de Startnotitie is al aangegeven dat de effecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven op de veiligheid in het MER in beeld gebracht worden op basis van een
--	---	--

Inspraaknota

Startnotitie MER Windpark Dintel

		groot aantal beoordelingscriteria. De Commissie voor de mer heeft in haar advies aangegeven deze werkwijze voldoende te vinden voor dit MER. 10. Het MER dient mogelijke hinder voor omwonenden in beeld te brengen. Op mogelijke hinder door schittering van de rotorbladen is in de Startnotitie en het advies van de Cie-mer niet ingegaan. Wij achten het zinvol ons advies voor R&D hiermee aan te vullen. Zie Hst 3 van deze kadernotitie. Deze zienswijzen, met uitzondering van nr. 5, 7 en 10, geven ons geen aanleiding om naast hetgeen reeds is opgenomen in de Startnotitie en het advies R&D van de Cie-mer nog aanvullende punten op te nemen in ons advies voor Reikwijdte en Detailniveau. Voor de aanvulling waartoe zienswijze nr. 5, 7 en 10 aanleiding geven verwijzen wij hier naar Hoofdstuk 3 van deze kadernotitie.
18. 2363269	Deze zienswijzen komen geheel overeen met de ingebrachte zienswijzen onder nr. 15.	Voor onze reactie op deze zienswijzen verwijzen wij hier naar onze reactie op de zienswijzen van inspreker nr. 15.
19. 2363270	Deze zienswijzen komen geheel overeen met de ingebrachte zienswijzen onder nr. 15.	Voor onze reactie op deze zienswijzen verwijzen wij hier naar onze reactie op de zienswijzen van inspreker nr. 15.
20. 2363272	Deze zienswijzen komen geheel overeen met de ingebrachte zienswijzen onder nr. 13.	Voor onze reactie op deze zienswijzen verwijzen wij hier naar onze reactie op de zienswijzen van inspreker nr. 13.
21. 2363273	Deze zienswijze heeft betrekking op het initiatief “Windpark Dintel –	1. In de Startnotitie is al aangegeven dat in het MER de

Inspraaknota

Startnotitie MER Windpark Dintel

	Raedthuys” aan de noordzijde van de Dintel. 1. Beleid. De stellingname van de provincie dat in het open zeeleigebied een clustering van 8 of meer turbines bewerkstelligd zou moeten worden, voorkomt op geen enkele wijze het verloren gaan van de openheid van het zeeleigebied. Om de openheid te behouden dient niet clustering het uitgangspunt te zijn, maar het koppelen van windturbines aan reeds aanwezige omvangrijke en hoge elementen die de openheid toch al begrenzen. Binnen de gemeente Moerdijk zou dat kunnen bij het Industrierrein Moerdijk. Op die manier wordt de openheid van de polders benadrukt. Bovendien wordt het verband zichtbaar tussen energieopwekking en energieverbruik 2. Windpark Dintel Raedthuys. De Dintel vormt een natuurlijke grens tussen de bedrijvigheid aan de zuidzijde ervan en het open polderlandschap aan de noordzijde ervan. Plaatsing van turbines aan de noordzijde vinden wij ongewenst omdat hierdoor als het ware de grens van het bedrijfsterrein verlegd wordt. Omdat wij van mening zijn dat windturbines gekoppeld dienen te worden aan aanwezige of toekomstige vergelijkbare objecten, passen windturbines enkel op het SuikerUnie-terrein. Ook een omzoming van het kassengebied met windturbines past niet in onze zienswijze. Het initiatief “Windpark Dintel Raedthuys” zou niet opgenomen moeten worden in dit MER omdat deze locatie in strijd is met het behoud van de openheid van het zeeleigebied in dat deel van de gemeente Moerdijk. Het MER heeft enkel zin voor de windturbines op het SuikerUnie-terrein. 3. Mogelijke effecten en maatregelen Het is voor ons geen uitgemaakte zaak dat windenergie ook	effecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven daarvoor op het landschap zullen worden beschreven. Dit is ook door de Cie-mer in haar advies aangegeven (§ 4.1). 2. Het MER is bedoeld als informatiedocument voor de te nemen planologische beslissingen (wijzigingsbevoegdheid PIP AFC en wijziging bestemmingsplan Moerdijk). In het MER worden de effecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven daarvoor op het landschap en andere milieuaspecten inzichtelijk gemaakt. Bij het besluit over het toepassen van de wijzigingsbevoegdheid en het besluit over het wijzigen van het bestemmingsplan van de gemeente Moerdijk wordt pas besloten over de planologische inpasbaarheid van de Windpark initiatieven. Wij achten het niet juist (reële) initiatieven bij voorbaat uit te sluiten van uitwerking in een MER. 3. In de Startnotitie is al kort ingegaan op de duurzaamheid van windenergie o.a. in §2.1. Eveneens is in de Startnotitie aangegeven dat de energieopbrengst en CO₂-vermindering in beeld gebracht zullen worden. Zie ook het advies R&D van de Cie-mer (§ 2.4 en 3.3). Aanvullend hierop achten wij het zinvol om in het MER een vergelijking op te nemen tussen windenergie en andere vormen van energieopwekking op het gebied van duurzaamheid. Zie Hst 3 van deze kadernotitie. Deze zienswijzen, met uitzondering van nr. 3, geven ons geen aanleiding om naast hetgeen reeds is opgenomen in de Startnotitie en het advies R&D van de Cie-mer nog aanvullende punten op te nemen in ons advies voor Reikwijdte en
--	--	---

Inspraaknota

Startnotitie MER Windpark Dintel

	duurzame energie is. Dit dient in het MER aan de orde te komen en vergeleken te worden met andere vormen van energieopwekking zoals zonne-energie, warmtepompen, energie uit biomassa	Detailniveau. Voor de aanvulling waartoe zienswijze nr. 3 aanleiding geeft verwijzen wij hier naar Hoofdstuk 3 van deze kadernotitie.
22. 2363281	Deze zienswijzen komen grotendeels overeen met de ingebrachte zienswijzen onder nr. 15. Aanvullend daarop zijn de volgende extra punten ingebracht: 1. Geluid. - Geluidcontour: Gezien het feit dat de windmolens in of aangrenzend aan een gezoneerd industriegebied (AFC) komen te liggen is het van groot belang het cumulatief effect duidelijk te maken en na te gaan of de bestaande geluidscontour van dit industriegebied niet wordt overschreden. - Geluid, L_{den47}: Het Besluit van 14 oktober 2010 tot wijziging van het Besluit algemene regels voor inrichtingen milieubeheer en het Besluit omgevingsrecht (wijziging milieuregels windturbines) artikel 3.14 geeft het bevoegd gezag de ruimte van de L_{den47} af te wijken. In onze omgeving is het nu (vooral 's nachts) erg stil, 35 dba is normaal. In het kader van de leefbaarheid van onze omgeving vraag ik het bevoegd gezag gebruik te maken van deze ruimte en de L_{night} van 41 dba in de norm naar beneden bij te stellen naar een waarde van 35 dba. - Geluid, Windturbine syndroom: Windturbines veroorzaken laagfrequent geluid dat zich door de ondergrond verplaatst en waarvan is aangetoond dat dit ernstige gezondheidsklachten kan veroorzaken (www.epaw.com). Dit risico en de gevolgen dienen onderzocht te worden, ook als	Voor zover deze zienswijzen overeenkomen met die van inspreker nr. 15 verwijzen wij hier naar onze reactie op de zienswijzen van inspreker nr. 15. Hierna is onze reactie op de aanvullende punten weergegeven: 1. In een MER dienen de effecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven daarvoor in beeld gebracht te worden, inclusief eventuele cumulatieve effecten, zowel van geluid als van andere milieuaspecten. De Cie-mer gaat in haar advies uitgebreid in op het aspect geluid en wat daarvan in het MER in beeld gebracht moet worden (zie § 4.3). Artikel 3.14a van het Besluit tot wijziging van het Besluit algemene regels voor inrichtingen milieubeheer en het Besluit omgevingsrecht (wijziging milieuregels windturbines), is bedoeld voor maatwerkvoorschriften in het kader van het Activiteitenbesluit en niet als normstelling voor een MER. 2. Het MER dient mogelijke hinder voor omwonenden in beeld te brengen. Op mogelijke hinder door schittering van de rotorbladen is in de Startnotitie en het advies van de Cie-mer niet ingegaan. Wij achten het zinvol ons advies voor R&D hiermee aan te vullen. Zie Hst 3 van deze kadernotitie. 3. In een MER dienen de effecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven daarvoor in beeld gebracht te

Inspraaknota

Startnotitie MER Windpark Dintel

	hiervoor geen richtlijnen of normen voorhanden zijn. - Geluid, Ashoogte ca. 100m: Het Besluit van 14 oktober 2010 tot wijziging van het Besluit algemene regels voor inrichtingen milieubeheer en het Besluit omgevingsrecht (wijziging milieuregels windturbines) geeft aan dat er nieuwe rekenmethodes noodzakelijk zijn om geluidhinder van hoge windturbines (ca. 100m ashoogte) te voorspellen. Diverse praktijkvoorbeelden tonen aan dat voor naaste omwonenden veel grotere geluidhinder, vooral 's nachts, wordt ervaren dan te voren was voorspeld hetgeen serieuze gevolgen voor de volksgezondheid veroorzaakt door slaapstoornissen als gevolg van een te hoge geluidbelasting. In het MER dient volgens deze nieuwe rekenregels gewerkt te worden. 2. Schittering. Het is voorgeschreven wat de effecten m.b.t. schittering zullen zijn en welke maatregelen hiervoor zullen worden getroffen. Bij turbines van de meest recente projecten in de omgeving (Sabinapolder en st. Antoinedijk) blijkt hier weinig van terecht gekomen. Persoonlijk heb ik al diverse malen hinderlijke schittering van een windmolen ervaren. In het MER dient te worden opgenomen hoe de windmolens van dit initiatief wel van een deugdelijke, niet schitterende coating zullen worden voorzien. Middels metingen droog en nat en verschillende inschijnhoecken dient te worden aangetoond (dus niet alleen op basis van een verfspecificatie) dat de toe te passen coating benoemde effecten wel voldoende absorbeert. 3. Overlast. In het MER dient duidelijk omschreven te worden welke overlast omwonenden zal treffen en welke maatregelen er zullen worden getroffen om deze overlast te niet te doen.	worden, inclusief eventuele cumulatieve effecten, zowel van geluid als van andere milieuaspecten. Hieruit volgt of er mogelijk overlast voor omwonenden zal ontstaan door de voorgenomen activiteit (en/of de alternatieven daarvoor). Het is wettelijk verplicht in een MER aandacht te schenken aan mitigerende dan wel compenserende maatregelen. Door de wettelijke verplichting van het bevoegd gezag een evaluatie uit te voeren, kan het bevoegd gezag, indien later blijkt dat de gevolgen voor het milieu in belangrijke mate nadeliger zijn dan verwacht, maatregelen nemen om die gevolgen te beperken of ongedaan te maken. Deze zienswijzen, met uitzondering van nr. 2, geven ons geen aanleiding om naast hetgeen reeds is opgenomen in de Startnotitie en het advies R&D van de Cie-mer nog aanvullende punten op te nemen in ons advies voor Reikwijdte en Detailniveau. Voor de aanvulling waartoe zienswijze nr. 2 aanleiding geeft verwijzen wij hier naar Hoofdstuk 3 van deze kadernotitie.
--	---	--

Inspraaknota

Startnotitie MER Windpark Dintel

	Gezien het gebrek aan rekenmodellen voor wat betreft laagfrequent geluid, grondtrillingen en windturbines met grote ashoogte is de kans groot dat onjuiste voorspelling voor de te verwachte overlast zal worden gedaan. Duidelijk dient te worden, welke maatregelen worden getroffen indien deze niet voorziene effecten met mogelijk gevolgen voor de volksgezondheid optreden. Dit dient omschreven te worden in de duidelijk en eenduidig mitigatieplan waaraan de initiatiefnemers zich committeren.	
23. 2363293	Deze zienswijzen komen geheel overeen met de ingebrachte zienswijzen onder nr. 15.	Voor onze reactie op deze zienswijzen verwijzen wij hier naar onze reactie op de zienswijzen van inspreker nr. 15.
24. 2363295	Deze zienswijzen komen geheel overeen met de ingebrachte zienswijzen onder nr. 4.	Voor onze reactie op deze zienswijzen verwijzen wij hier naar onze reactie op de zienswijzen van inspreker nr. 4
25. 2363296	Deze zienswijzen komen geheel overeen met de ingebrachte zienswijzen onder nr. 15.	Voor onze reactie op deze zienswijzen verwijzen wij hier naar onze reactie op de zienswijzen van inspreker nr. 15.
26. 2365647	Deze zienswijzen komen geheel overeen met de ingebrachte zienswijzen onder nr. 4.	Voor onze reactie op deze zienswijzen verwijzen wij hier naar onze reactie op de zienswijzen van inspreker nr. 4
27. 2365648	Deze zienswijzen komen geheel overeen met de ingebrachte zienswijzen onder nr. 4.	Voor onze reactie op deze zienswijzen verwijzen wij hier naar onze reactie op de zienswijzen van inspreker nr. 4
28. 2365649	Deze zienswijzen komen geheel overeen met de ingebrachte zienswijzen onder nr. 4.	Voor onze reactie op deze zienswijzen verwijzen wij hier naar onze reactie op de zienswijzen van inspreker nr. 4
29. 2365650	Deze zienswijzen komen geheel overeen met de ingebrachte zienswijzen	Voor onze reactie op deze zienswijzen verwijzen wij hier naar

Inspraaknota

Startnotitie MER Windpark Dintel

	onder nr. 4.	onze reactie op de zienswijzen van inspreker nr. 4
30. 2365651	Deze zienswijzen komen geheel overeen met de ingebrachte zienswijzen onder nr. 4.	Voor onze reactie op deze zienswijzen verwijzen wij hier naar onze reactie op de zienswijzen van inspreker nr. 4
31. 2365652	Deze zienswijzen komen geheel overeen met de ingebrachte zienswijzen onder nr. 15.	Voor onze reactie op deze zienswijzen verwijzen wij hier naar onze reactie op de zienswijzen van inspreker nr. 15.
32. 2365661	Deze zienswijzen komen geheel overeen met de ingebrachte zienswijzen onder nr. 4.	Voor onze reactie op deze zienswijzen verwijzen wij hier naar onze reactie op de zienswijzen van inspreker nr. 4
33. 2366665	Deze zienswijzen komen geheel overeen met de ingebrachte zienswijzen onder nr. 15.	Voor onze reactie op deze zienswijzen verwijzen wij hier naar onze reactie op de zienswijzen van inspreker nr. 15.
34. 2366666	1. Elk initiatief afzonderlijk voldoet niet aan de provinciale eis van clustering van 8 turbines. Enkelvoudige lijnopstellingen zijn geen clustering. In de richtlijnen opnemen dat in het MER de mate van clustering beschreven moet worden (spatial cluster analysis) en de afstanden die moeten bestaan t.o.v. andere clusters. Er dient gemotiveerd voldaan te worden aan de provinciale eis een verantwoord landschappelijk beeld te behouden. 2. Bij de randvoorwaarden dient opgenomen te worden dat het windpark getoetst moet worden aan de Natuurbeschermingswet (o.a. Natura2000 gebied Krammer Volkerak) en de Flora- en Faunawet, inclusief het cumulatieve effect van alle windparken in de omgeving. 3. In de richtlijnen opnemen dat de aanvaringsrisico's voor lokale broedvogel populaties moeten voldoen aan de Europese 1%-norm voor slachtoffers. Eveneens dient het cumulatieve effect bekeken te	1. In het MER dienen de randvoorwaarden beschreven te worden die volgen uit het bestaande beleidskader. De Startnotitie geeft daartoe een eerste aanzet en de Cie-mer gaat daar op in in § 2.3 van haar advies. 2. en 3. In de Startnotitie is al aangegeven dat in het MER de effecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven daarvoor, op Flora en Fauna in beeld gebracht worden, waarbij de beoordelingscriteria beschermde gebieden, beschermde soorten en aantasting ecologische relaties aan de orde komen. Zie ook het advies van de Cie-mer § 4.2 . 4. Mogelijke EHS-compensatieverplichting is opgenomen in het advies van de Cie-mer in § 4.2.1 . 5. In een MER kunnen geen normen gesteld worden, maar worden de effecten (o.a. geluid) van de voorgenomen

Inspraaknota

Startnotitie MER Windpark Dintel

	worden op trekvogels van bestaande en geplande parken alsmede het cumulatieve effect van het beleid om tot 300 MW te plaatsen. 4. In de richtlijnen dient opgenomen te worden dat de compensatieverplichting voor EHS (tot 35% binnen L_{den52} contour) in beeld gebracht moet worden. Hierbij moet beoordeeld kunnen worden dat de compensatie ook daadwerkelijk de verloren waarden compenseerd. 5. De geluidsnorm L_{den47} geeft te veel geluidhinder. Wij verzoeken u geluidnormen te stellen die overeenkomen met de overige normen voor industrielawaai. Tevens dienen in het MER de geluidcontouren van L_{den40}, L_{den45} en L_{den50} gepresenteerd te worden.	activiteit en de alternatieven daarvoor in beeld gebracht. Zie ook het advies van de Cie-mer § 4.3 . Deze zienswijzen geven ons geen aanleiding om naast hetgeen reeds is opgenomen in de Startnotitie en het advies R&D van de Cie-mer nog aanvullende punten op te nemen in ons advies voor Reikwijdte en Detailniveau.
35. 2366667	Deze zienswijzen komen geheel overeen met de ingebrachte zienswijzen onder nr. 15.	Voor onze reactie op deze zienswijzen verwijzen wij hier naar onze reactie op de zienswijzen van inspreker nr. 15.
36. 2366668	Deze zienswijzen komen grotendeels overeen met de ingebrachte zienswijzen onder nr. 4. Aanvullend daarop zijn de volgende extra punten ingebracht: 1. Inspreker woont in de directe omgeving van de locatie waar de windturbines en industrie gepland is. In dit gebied is de provincie voornemen tevens een biovergistingsinstallatie, zware industrie en glastuinbouw te realiseren. Inspreker maakt zich zorgen over de veiligheid rondom dit gebied; 2. Inspreker is bezorgd over de mogelijke overlast door geluid, slagschaduw en schittering door de windmolens.	Voor zover deze zienswijze overeenkomt met die van inspreker nr. 4 verwijzen wij hier naar onze reactie op de zienswijzen van inspreker nr. 4. Hierna is onze reactie op de aanvullende punten weergegeven: 1. In een MER dienen de effecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven daarvoor in beeld gebracht te worden, inclusief eventuele cumulatieve effecten, zowel van veiligheid als van andere milieuaspecten. Dit is wettelijk verplicht. In de Startnotitie is al aangegeven hoe het aspect veiligheid in het MER aan de orde zal komen. De Cie-mer geeft in haar advies aan daar geen aanvullingen op te hebben. 2. Ook de effecten op gebied van geluid en slagschaduw dienen in het MER beschreven te worden. Zie ook het advies R&D

Inspraaknota

Startnotitie MER Windpark Dintel

		van de Cie-mer § 4.3 . Op mogelijke hinder door schittering van de rotorbladen is in de Startnotitie en het advies van de Cie-mer niet ingegaan. Wij achten het zinvol ons advies voor R&D hiermee aan te vullen. Zie Hst 3 van deze kadernotitie. Deze zienswijzen, met uitzondering van nr. 2, geven ons geen aanleiding om naast hetgeen reeds is opgenomen in de Startnotitie en het advies R&D van de Cie-mer nog aanvullende punten op te nemen in ons advies voor Reikwijdte en Detailniveau. Voor de aanvulling waartoe zienswijze nr. 2 aanleiding geeft verwijzen wij hier naar Hoofdstuk 3 van deze kadernotitie.
37. 2366689	Deze zienswijzen komen geheel overeen met de ingebrachte zienswijzen onder nr. 12.	Voor onze reactie op deze zienswijze verwijzen wij hier naar onze reactie op de zienswijzen van inspreker nr. 12.
38. 2366699	Deze zienswijzen komen geheel overeen met de ingebrachte zienswijzen onder nr. 36.	Voor onze reactie op deze zienswijze verwijzen wij hier naar onze reactie op de zienswijzen van inspreker nr. 36.

3 Aanvullingen Reikwijdte en Detailniveau

Naast het advies van de Commissie voor de milieueffectrapportage hebben Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant en de gemeenteraad van Moerdijk, naar aanleiding van de informatie-avonden en de ingekomen zienswijzen of op basis van hun eigen beleid, in aanvulling op de Startnotitie, de volgende punten opgenomen in hun advies voor Reikwijdte en Detailniveau.

3.1 Vergelijking met andere vormen van energieopwekking

Ter onderbouwing van de keuze voor windenergie dient in het MER een vergelijking te worden opgenomen van de opwekking van windenergie met de opwekking van andere alternatieve vormen van energie. Denk daarbij o.a. aan zonne-energie en energie uit biogas.

3.2 Water

Bij de beschrijving van de effecten op de waterhuishouding dient een risico-kostenanalyse²⁵ als onderdeel van de watertoets opgenomen te worden. Indien er sprake is van compensatie voor het watersysteem, dient deze compensatie in het MER beschreven te worden, inclusief financiering en mogelijkheden ter versterking van natuurwaarden

3.3 Recreatie

In het MER dienen de effecten op recreatieve mogelijkheden in de omgeving van het windpark te worden beschreven.

3.4 Hinder door schittering

In het MER dient beschreven te worden of schittering van de rotorbladen hinder kan opleveren. Zo ja, dan dienen mitigerende maatregelen te worden beschreven.

3.5 Aanzet tot evaluatie

In het MER dient een aanzet tot evaluatie van de milieueffecten te worden beschreven.

²⁵ Zie Herziene Handreiking Watertoetsproces 3 (www.Helpdeskwater.nl)

4 Verslag informatie-avond 1 november 2010

Informatie- en inspraakbijeenkomst startnotitie milieueffectrapportage Windpark Dintel 1 november 2010 – 19.30 uur in Zalencentrum De Parel te Fijnaart

Opening en inleiding

Voorzitter wethouder de heer C. Punt van de gemeente Moerdijk opent de informatie- en inspraakbijeenkomst en heet de aanwezigen van harte welkom. Na een korte uitleg over het doel en verloop van de bijeenkomst geeft hij het woord aan de heer D.J. Matthijsse van Raedthuys Windenergie voor een korte toelichting op het initiatief (de initiatieven) voor het Windpark Dintel. Daarna krijgt de heer W. Michels, m.e.r.-coördinator van de provincie Noord-Brabant het woord voor een uitleg over het hoe en waarom van de milieueffectrapportage in het algemeen en voor de procedure m.b.t. startnotitie voor het Windpark Dintel. Tot slot geeft de heer S. v.d. Bilt van het adviesbureau Pondera Consult een toelichting op de startnotitie. Na de pauze komt de heer Van Twillert als vertegenwoordiger van het platform Duurzame Energie West-Brabant aan het woord voor een presentatie. Hierna stelt de voorzitter de aanwezigen in de gelegenheid tot het stellen van vragen.

Korte toelichting van het initiatief door de heer Matthijsse van Raedthuys Windenergie

De heer Matthijsse licht toe dat zijn organisatie een van de initiatiefnemers is voor het Windpark Dintel. Het gehele initiatief gaat om 11 tot 14 windmolens met een opbrengst van 30-40 Megawatt en bestaat eigenlijk uit drie afzonderlijke alternatieven, te weten:

1. Een initiatief van Raedthuys van 5-6 windmolens ten noorden van de Dintel langs de Rolleplaatweg;
2. Ten zuiden van de Dintel binnen het gebied van het Agrofoodcluster wil SurveyCom maximaal 4 windmolens plaatsen aan de noordrand van de Willemspolder, langs de Dintel.
3. Ten zuiden van de Dintel binnen het gebied van het Agrofoodcluster wil ook Suiker Unie 3-4 windmolens plaatsen bij voorkeur diagonaal (NW – ZO) op de vloeivelden bij de fabriek.

De heer Matthijsse geeft aan dat de exacte locatie van de windmolens nog niet helemaal bekend is. Vervolgens geeft hij een korte presentatie van De Raedthuys Groep, waarvan Raedthuys Windenergie een onderdeel uitmaakt. Hij verwijst voor meer informatie naar de websites: www.raedthuys.nl en www.windparkouddintel.nl. Daarna vertelt hij kort dat het bedrijf SurveyCom ook een ontwikkelingsbedrijf is in duurzame energie met onder meer projecten in de Rotterdamse haven, Alblasserwaard, Goeree Overflakkee en Noord West Brabant. Dit bedrijf wil samen met Suiker Unie invulling geven aan de symbiosedoelstelling voor het Agrofoodcluster West-Brabant (AFC). De derde initiatiefnemer is de Suiker Unie. Dit bedrijf is eveneens initiatiefnemer en ontwikkelaar van het bedrijventerrein op het AFC Nieuw Prinsenland. Voor meer informatie verwijst hij naar: www.suikerunie.com en www.nieuwprinsenland.nl.

De drie initiatiefnemers zijn samen opdrachtgever voor deze m.e.r. Er worden vervolgens twee verschillende ruimtelijke procedures doorlopen, namelijk:

- Ten noorden van de Dintel op het grondgebied van de gemeente Moerdijk: een nieuw bestemmingsplan waarbij de gemeente Moerdijk het bevoegd gezag is;
- Ten zuiden van de Dintel op het grondgebied van de gemeente Steenberghe: een wijzigingsplan op basis van wijzigingsbevoegdheden in het Provinciaal Inpassingsplan AFC Nieuw Prinsenland met provincie Noord-Brabant als bevoegd gezag in afstemming met gemeente Steenberghe.

Op verzoek van de gemeenten en de provincie maken de initiatiefnemers nu 1 MER. Daarbij bestaat de uit te voeren milieueffectrapportage uit een algemeen deel en 3 locatiespecifieke delen.

Waarom een m.e.r.-procedure en een milieueffectrapport?

De heer Michels geeft een toelichting op de m.e.r.-procedure voor het Windpark Dintel, waarbij de provincie samen met de gemeente Moerdijk het bevoegd gezag is. Hij legt uit dat er tijdens de procedure veelvuldig gebruik wordt gemaakt van de afkorting m.e.r. en MER. Wanneer er gebruik wordt gemaakt van **m.e.r.** dan wordt daarmee de gehele procedure bedoeld. Het gebruik van **MER** staat voor het uiteindelijke rapport. Op grond van de Wet milieubeheer is het sinds 1987 verplicht om voor ingrijpende nieuwe initiatieven of grote ingrepen, die een groot effect kunnen hebben op het milieu in de brede zin van het woord, voorafgaand eerst een milieueffectrapport (MER) op te stellen. *(Denk aan activiteiten waarvoor een milieuvergunning moet worden aangevraagd of een wijziging van het bestemmingsplan nodig is).* Daartoe dient een formele m.e.r.-procedure te worden doorlopen. Doel van de m.e.r.-procedure is om het milieubelang een volwaardige plaats te geven in de besluitvorming over de desbetreffende activiteit(en) en het inzichtelijk maken van de mogelijk nadelige gevolgen voor het milieu en de omgeving. De m.e.r.-procedure staat niet op zichzelf maar is altijd gekoppeld aan een plan of een vergunning. In het MER staat welke milieueffecten als gevolg van de nieuw beoogde activiteit(en) zijn te verwachten, in dit geval het Windpark Dintel. Zo worden onder meer de effecten van het initiatief voor de energieopbrengst en vermeden emissies, geluid, slagschaduw, flora en fauna, cultuurhistorie en archeologie, landschap, waterhuishouding en veiligheid. De verzamelde gegevens zijn in het MER opgenomen. Ook geeft het MER aan welke realistische alternatieven er zijn voor de te nemen initiatieven. Uiteindelijk is het milieueffectrapport een hulpmiddel bij het maken van de keuze voor de definitieve vormgeving van het initiatief en het te nemen besluit. Tevens draagt de MER bij aan de verzakelijking van de discussie door de vele feiten die hierdoor op tafel komen.

Ook geeft de heer Michels aan dat er feitelijk 2 soorten m.e.r. zijn, namelijk de plan-m.e.r. en de project-m.e.r. Een plan-m.e.r. wordt over het algemeen geschreven voor plannen op een hoger abstractieniveau, zoals een Structuurvisie van het Rijk, de provincie of gemeente. Een project-m.e.r. wordt meestal geschreven wanneer er een milieuvergunning moet worden geschreven. Dit is over het algemeen een gedetailleerder en technischer onderzoek.

Voor het initiatief Windpark Dintel zal er een gecombineerd plan/project-m.e.r. worden uitgevoerd. Op grond van het Besluit-m.e.r. en Wet milieubeheer: categorie 22.2 (D-lijst) van het Besluit m.e.r. is er een m.e.r.-beoordelingsplicht bij windenergieprojecten groter dan 15 megawatt. Gezien de wijzigingsbesluiten en de herziening van het bestemmingsplan die hiervoor nodig zijn dient er minimaal een plan-m.e.r. te worden doorlopen. Om daarbij te voorkomen dat er straks ook nog een (of meerdere) aparte project-m.e.r. moet worden uitgevoerd, hebben de

initiatiefnemers en het bevoegd gezag ervoor gekozen om hier één procedure van te maken. Deze m.e.r. zal dan ook voldoen aan zowel alle eisen voor het plan-m.e.r. als voor het project-m.e.r.

De initiatiefnemers in deze procedure zijn: Raedthuys Windenergie BV, Suiker Unie NV en SurveyCom BV. Het bevoegd gezag zijn de Provincie Noord-Brabant (GS) en de Gemeente Moerdijk (gemeenteraad).

In deze fase van de m.e.r.-procedure is er een startnotitie opgesteld. Dit document biedt op hoofdlijnen informatie over de aanleiding en het doel van het initiatief, de m.e.r.-procedure en het te nemen besluit. De notitie dient de lezer voldoende informatie te geven over het initiatief en de onderwerpen die in het MER onderzocht zullen worden. Alle belanghebbenden kunnen tijdens een formele inspraakperiode (tussen 8 oktober t/m 26 november) hun zienswijze op deze startnotitie geven. Vervolgens wordt er een advies voor de reikwijdte en het detailniveau van het MER vastgesteld voor het op te stellen MER. Tijdens de procedure wordt ook advies gevraagd aan wettelijke adviseurs en is er een nadrukkelijke rol voor de onafhankelijke Commissie voor de milieueffectrapportage (Commissie MER). Deze commissie heeft als belangrijkste taak de kwaliteit te bewaken van de MER. Verder geeft zij advies over de reikwijdte en het detailniveau voor het MER. Na het vaststellen van de reikwijdte en het detailniveau wordt met het MER gestart.

Tot en met 26 november 2010 heeft iedereen de gelegenheid om zijn of haar zienswijze m.b.t. de startnotitie kenbaar te maken. Zo kan iedereen in deze fase van de procedure schriftelijk reageren op de inhoud van de startnotitie, de te onderzoeken alternatieven en de te onderzoeken effecten en (milieu-) aspecten. Alle inspraakreacties, ook het verslag van deze bijeenkomst, worden via de provincie voorgelegd aan de Commissie MER. De Commissie geeft vervolgens haar advies over de reikwijdte en het detailniveau aan het bevoegd gezag (Gedeputeerde Staten). Vanaf dat moment kunnen de initiatiefnemers, in dit geval Raedthuys Windenergie BV, Suiker Unie NV en SurveyCom BV met de uitvoering van het MER beginnen. Wanneer het MER eenmaal is afgerond en aanvaard door het Bevoegd Gezag komt dit wederom ter inzage samen met het (voor)ontwerp bestemmingsplan en de wijzigingsbevoegdheid. Deze periode duurt zes weken. Tegelijkertijd wordt het geheel weer ter toetsing voorgelegd aan de Commissie MER. Onder meer op basis van dit advies neemt het Bevoegd Gezag een definitief besluit over het toepassen van de wijzigingsbevoegdheid uit het inpassingsplan van de provincie Noord-Brabant. Op dat moment kan er alleen nog beroep worden aangetekend tegen dit besluit bij de Raad van State.

De heer Michels raadt degenen die willen inspreken aan goed kennis te nemen van het initiatief en de gepubliceerde startnotitie MER. Naar aanleiding daarvan kunnen degenen die dat willen hun zienswijzen nu alleen kenbaar maken m.b.t. de voorliggende startnotitie. **Schriftelijke reacties kunnen tot en met 26 november 2010 worden ingediend bij:**

Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Brabant

t.a.v. de heer W. Michels

o.v.v. 'inspraak Startnotitie Windpark Dintel'

Postbus 90151

5200 MC 's-Hertogenbosch

Presentatie van de startnotitie MER voor het initiatief Windpark Dintel

De heer Van de Bilt van het adviesbureau Pondera Consult is de schrijver van de startnotitie. Hij geeft aan dat een startnotitie naast de inleiding altijd een beschrijving geeft van het doel en de

randvoorwaarden, de voorgenomen activiteit en alternatieven, de mogelijke effecten en maatregelen en de procedures en besluitvorming.

De heer Van de Bilt noemt enkele doelen en randvoorwaarden die vanuit de landelijke, provinciale en gemeentelijke overheden zijn gesteld en van belang zijn voor dit project:

- Nederland wil 6.000 megawatt aan windenergie op land in 2020 (nu 2200) gerealiseerd hebben;
- In Noord-Brabant: 115 megawatt in 2010 (nu al 71 gerealiseerd);
- In Nota Brabant voor de Wind: in dit gebied mogelijk voor windturbines;
- Ontwerp-Structuurvisie Noord-Brabant: open poldergebied West Brabant zoeklocatie windenergie;
- Provinciaal inpassingsplan voor het Agro- & Food Cluster: voor twee locaties een wijzigingsbevoegdheid voor windturbines;
- Gemeente Moerdijk: locatie ten oosten van de A29 en ten noorden van de Dintel is in potentie geschikt voor windmolens;
- Gemeente Steenberg: geen windenergie in de gemeente, uitgezonderd op het AFC.

Dit initiatief gaat om 5 – 6 windmolens ten noorden van de Dintel en 6 – 8 ten zuiden van de Dintel. De windmolens krijgen een vermogen van circa 3 megawatt, een rotordiameter van $\pm 101 - 112$ meter, een ashoogte van circa 94 – 99 meter, een elektriciteitsopbrengst van ongeveer 110 miljoen kWh (vergelijkbaar met het verbruik van ca. 31.000 huishoudens). Tot slot kunnen deze windmolens met betrekking tot de besparing van de uitstoot van CO₂: circa 66.000 ton / jaar bereiken.

In het MER zullen onder meer de alternatieven voor de te bouwen windturbines met enerzijds een grote rotor (**diameter 100 - 112 meter**) en anderzijds een kleine rotor (**diameter 80 - 90 meter**) worden onderzocht. Daarnaast worden het Nul-alternatief of de referentiesituatie, het Meest Milieuvriendelijke Alternatief (MMA) en het voorkeursalternatief beschreven. Over het Nul-alternatief geeft hij aan dat dit de situatie is wanneer er geen windenergie in het gebied wordt ontwikkeld. Het voorkeursalternatief is eigenlijk een combinatie van de wensen van de initiatiefnemers en de milieueffecten waarbij het initiatief nog steeds acceptabel is.

De effecten die in het MER worden onderzocht hebben onder meer betrekking op de aspecten: energieopbrengst en vermeden emissies, geluid, slagschaduw, flora en fauna, cultuurhistorie en archeologie, landschap, waterhuishouding en veiligheid. Deze worden beoordeeld aan de hand van cijfers en getallen. Als dat niet mogelijk is, wordt volstaan met een kwalitatieve beoordeling die zal zijn aangegeven met van slecht naar zeer goed: --, -, 0, + en ++.

De heer Van de Bilt laat vervolgens enkele te onderzoeken effecten de revue passeren. Voor de energieopbrengst en vermeden emissies wordt de verwachte elektriciteitsopbrengst onderzocht en ook gekeken naar de emissies van stoffen als CO₂, Nox en SO₂ die bij een elektriciteitscentrale worden uitgestoten (gas- en kolencentrales) en juist door het gebruik van windmolens worden vermeden. Voor het geluid wordt via een rekenmodel onder meer onderzocht of aan de geluidnormen wordt voldaan (Lden47) en worden aan de hand van de berekeningen geluidcontouren op kaart aangegeven. Ook de slagschaduw van de molens wordt onderzocht. Er wordt bekeken of aan de wettelijke normen wordt voldaan en er worden ook slagschaduwcontouren op kaart aangegeven. Bij de effecten van de windturbines op de flora en fauna gaat het vooral om vogels en vleermuizen. Daarbij worden drie typen effecten onderzocht, te weten: aanvaring, verstoring en barrièrewerking. Verder is er in het onderzoek speciale

aandacht voor het (mogelijke) effect op vogels die worden beschermd in het natuurbeschermingsgebied Krammer-Volkerak.

Voor wat betreft de effecten voor het landschap, de cultuurhistorie en archeologie wordt onderzocht of er in het gebied eventueel archeologische relictten aanwezig zijn, wat cultuurhistorische waarden van het gebied zijn en hoe de windturbines eruit zien in het Landschap. Dit laatste zal gebeuren via fotovisualisaties.

Voor de waterhuishouding bekijken de onderzoekers welke effecten er zijn door het aanbrengen van verhardingen en op het waterbergend vermogen en doorstroomprofiel bij windturbines buitendijks. Dit zal in samenspraak gebeuren met het waterschap.

Bij de veiligheid gaat het onder meer om de effecten van de windturbines in relatie tot de afstand tot woningen; Afstand tot kassen/bedrijfsgebouwen; Afstand tot leidingen/hoogspanning en dijken, etc.

Indien er uit de onderzoeken negatieve effecten blijken wordt in het MER ook aangegeven welke mitigerende maatregelen er zijn om deze negatieve effecten te voorkomen of te beperken. Denk bij de slagschaduw bijvoorbeeld aan een stilstandvoorziening op bepaalde momenten van de dag en/of perioden in het jaar. Naast de mitigerende maatregelen kunnen er ook nog compenserende maatregelen worden genomen (voorgesteld) om tegemoet te komen aan de bij negatieve effecten). Bijvoorbeeld door een terrein voor natuur in te richten als compensatie voor de verstoring van de vogels en vleermuizen.

Presentatie vanuit het Platform Duurzame Energie West-Brabant door dhr. R. van Twillert

De heer Van Twillert uit Heiningen houdt namens zijn platform een betoog voor windenergie als alternatief voor duurzame energie. Hij laat weten het platform en hun initiatief is ontstaan naar aanleiding van de windprojecten st. Antoinedijk & Rolleplaatweg en breed is gesteund door de inwoners van Moerdijk. Nadat het platform enige tijd zelf onderzoek heeft gedaan is het tot inzicht gekomen dat duurzame energie borg moet staan voor langdurig evenwicht tussen natuur, economie en welzijn van burgers; duurzame energie toegankelijk moet zijn voor de burgers; duurzame energie maatwerk is. Vervolgens heeft het platform zich ingezet voor 'windenergie met beleid'. Mede door de inspanningen van het platform en na goede gesprekken met de gemeente Moerdijk is de m.e.r.-procedure voor Windpark Dintel er gekomen. Verder is er overleg geweest met de initiatiefnemers daaruit blijkt enerzijds dat iedereen andere beelden en inzichten heeft over de inrichting van deze regio. Anderzijds ziet iedereen het belang in om hierover met elkaar te blijven praten en samen naar een gemeenschappelijke duurzame weg moeten zoeken. Hierbij gaat het dan niet om regeltjes maar om een duurzaam resultaat.

De heer Van Twillert geeft aan dat de initiatieven voor windturbines in Steenberghe nieuw zijn voor het platform. Daarnaast blijken er nog veel meer initiatieven op stapel te staan en wil het Rijk nog honderd turbines extra in West-Brabant realiseren. Daarom vindt het platform dat het nu tijd is voor een maatschappelijke discussie in West-Brabant. Aan de hand van een overzichtskaart toont de heer Van Twillert welke windturbines er al in West-Brabant zijn gebouwd en in werking zijn en welke turbines er zijn gepland.

Hij legt uit dat de windenergieprojecten op dit moment worden gesubsidieerd door de SDE-subsidies. Uit onderzoek door de Volkskrant blijkt dat het Rijk naast de windenergie ook de CO₂-producerende energiecentrales subsidieert. Met andere woorden de overheid subsidieert de uitstoot van CO₂ dat zij anderzijds probeert te compenseren met windenergie. Uit het door de heer Van

Twillert getoonde schema blijkt dat in negatieve zin behoorlijk uit verhouding te zijn. Daarnaast exporteert Nederland ook nog eens de meeste energie die hier wordt opgewekt. Deze situatie vindt het platform ongewenst en niet duurzaam.

Verder toont hij aan de hand van een diagram aan dat er tot 2020 in Nederland een explosieve groei van de CO₂-producerende energiecentrales gaat plaatsvinden. Met als schokkende conclusie dat de nieuw te bouwen centrales ook nog eens op kolen worden gestookt. Als voorbeeld geeft hij de provincie Flevoland waar nu het grootste aandeel aan windenergie wordt opgewekt. In deze provincie vindt straks op basis van het huidige beleid weer 88% CO₂-uitstoot plaats. Met andere woorden blijken straks al die windmolens in Flevoland nauwelijks bijdrage aan de reductie van de CO₂-uitstoot te hebben geleverd.

Het huidige beleid heeft in de toekomst een vicieuze cirkel tot gevolg waarbij er steeds meer nieuwe CO₂-producerende centrales worden gebouwd en om dat te compenseren er nog veel meer windturbines moeten worden gebouwd (*zie powerpointsheet over de Toekomstige situatie*). Dit alles hoofdzakelijk voor de energie die Nederland exporteert naar het buitenland.

Hij roept de overheden en initiatiefnemers van windenergie dan ook op de CO₂-producerende energiebedrijven te laten betalen voor die CO₂-uitstoot en daarmee de windenergieprojecten te financieren. Daaruit zal waarschijnlijk zoveel geld kunnen komen dat naast de financiering van windenergieprojecten er voldoende geld overblijft voor zonnepanelen en mini warmtekrachtkoppelinginstallaties voor de huishoudens, zodat de duurzame energie ook daadwerkelijk bij de mensen thuis komt.

Voor wat betreft de windturbines en het welzijn van de burgers is het platform van mening dat op dit moment voor het bouwen van windturbines met de hoogte van de Euromast draagvlak onder de bewoners nodig is, de bewoners niet profiteren van windturbines in de regio en de windturbines alleen maar de portemonnee van de burger en de natuur schaden. Verder is het platform van mening dat er door de hoge subsidies van het rijk aan exploitanten van windturbines te weinig geld overblijft voor isolatie van woningen, zonnepanelen en andere energiesystemen voor burgers. Het subsidiebedrag dat een exploitant van 6 turbines tijdens de afschrijvingsperiode van het rijk ontvangt is ongeveer even hoog als het bedrag dat het rijk per jaar beschikbaar heeft voor het subsidiëren van zonnepanelen. Jaarlijks wordt slechts 25% van de aanvragen van burgers voor zonnepanelen gehonoreerd.

Het platform constateert dat burgers en bedrijven jaarlijks 7,5 miljard respectievelijk 1,4 miljard via belastingen en heffingen aan fossiele en groene energie betalen. Op dit moment is de situatie zo dat hoe meer centrales en windturbines er worden gebouwd, hoe meer de burger betaalt. Door nog meer energieproductie voor het buitenland (*het verbruik in Nederland is al jaren constant*), zijn extra hoogspanningsmasten nodig in o.a. West-Brabant. Ook de (extra) hoogspanningsmasten worden door de burger en bedrijven betaald via de energierekening. Windturbines leveren alleen voor energiebedrijven, projectontwikkelaars en grondeigenaren geld op (*gemiddeld 30 tot 50.000 euro per turbine per jaar*). De economie, als gevolg van heffingen en belastingen, en de natuur in West-Brabant door windturbines wordt geschaad. De economie gaat er pas op vooruit wanneer de vervuiler (de kolencentrales) door middel van een heffing de extra kosten van windturbines (mee) betaalt in plaats van de consument.

Het platform pleit ervoor om stap voor stap naar een duurzaam West Brabant te werken. Zij denkt dit te bereiken door het isoleren van woningen (Energie bewust, gemeente Moerdijk), het benutten van restwarmte, die in de regio vrijkomt, met een warmtenetwerk (Groene Parel Award gemeente Moerdijk) en door het zelf produceren en zelf benutten van de geproduceerde energie door

warmtepompen, zonnecollectoren, aardwarmte etc. (Energiemarkt gemeente Moerdijk). Daarnaast pleit zij voor een maatschappelijke discussie over de verandering van de energiemarkt door middel van heffing op de producent ipv op de consument; door toepassing van werkelijk duurzame passende mix in de regio, zoals Wind – Zon – Zoet zout – Biomassa – Algen – Warmte/Koudeopslag. Dit alles met als doel een stekkerloze regio te realiseren. Belangrijk aandachtspunt daarbij is wel: wie neemt het initiatief en wie voert de regie? Voor een stekkerloze regio geeft de heer Van Twillert een voorbeeld van een plan voor het Markermeer waarbij windenergie in combinatie met andere duurzame opslag- en productiemethoden worden ontwikkeld, waarbij het overschot aan energie (*vaak zo'n 40% van de opgewekte energie*) dat nu nog de lucht in wordt geblazen kan worden opgeslagen in het Markermeer. Voor nu vindt het platform eenzijdige ontwikkeling van windturbines in de regio geen duurzaam alternatief voor West-Brabant.

Vragen en discussie over de startnotitie en het initiatief Windpark Dintel

Iemand uit de zaal vraagt de heer Michels wanneer hij denkt dat het MER is afgerond.

De heer Michels verwacht dat de MER voor dit project in het voorjaar van 2011 is afgerond.

Een andere persoon uit de zaal vraagt of het wel eens is voorgekomen dat door de uitkomsten van het MER een project niet is doorgegaan.

De heer Michels is niet bekend dat er naar aanleiding van het MER een project in zijn totaliteit niet doorging. Wel komt het regelmatig voor dat de projecten of initiatieven moeten worden bijgesteld of aangepast. In die gevallen ging het oorspronkelijke plan dan niet door maar wel in aangepaste vorm.

De heer Daamen begrijpt dat in het MER wordt uitgezocht hoeveel woningen er straks met de energieopbrengst van de windturbines kunnen worden bediend. Dit vindt het Platform Duurzame Energie West-Brabant een te beperkte benadering voor duurzaamheid, dat meer uitgaat van de effecten van windenergie voor een regio of land. De toegevoegde waarde die het Platform voor ogen heeft, ligt veel meer in een groen energienetwerk, waar de windturbines een onderdeel van uitmaken. Hiermee verbetert West-Brabant haar concurrentiepositie, wat zowel in het voordeel is van de inwoners en bedrijven als voor de windturbine-exploitanten. Deze laatste groep heeft in het huidige beleid namelijk al moeite genoeg om de overheid duidelijk te maken dat windenergie goed is voor duurzame energie zowel regionaal, provinciaal als landelijk. Het Platform wil dan ook helpen bij een bredere invulling van het realiseren van duurzame energie in West-Brabant.

De heer Van de Bilt geeft aan dat in het MER formeel vooral de effecten worden onderzocht van de gevolgen van de mogelijk te bouwen windturbines. Wel deelt hij de mening van het platform dat windenergie de uitstoot van schadelijke stoffen beperkt en voorkomt dat energie op een meer vervuilende manier moet worden opgewekt. Verder is hij geen voorstander van het bouwen van nieuwe kolencentrales. Die ontwikkeling geeft in zijn ogen aan dat er alleen maar meer windturbines moeten worden gebouwd.

Volgens **de heer Daamen** belanden we met die laatste opmerking van de heer Van de Bilt juist in een vicieuze cirkel zonder resultaat.

De heer Nelen is van mening dat West-Brabant absoluut niet afhankelijk is van de regionale ontwikkeling van windenergie. Hij wil de discussie meer internationaal voeren. Er ligt in Europa

namelijk een Europees netwerk van leidingen waarin altijd energie kan worden opgeslagen en getransporteerd. Op die manier zijn wij niet afhankelijk van regionale opwekking. Verder is hij het niet eens met de opwekking van energie via gas- en of kolengestookte centrales. Als veel beter alternatief pleit hij voor energieopwekking via Warmtekrachtkoppeling (WKK) dat een veel hoger rendement heeft, namelijk een totaal rendement van 90% ten opzichte van de centrales die een rendement van 40 tot 58% realiseren. Hij zal dit alternatief ook graag in het MER willen laten onderzoeken en meewegen. Hij denkt dat energieopwekking via WKK niet wordt meegenomen, omdat deze vorm niet wordt gesubsidieerd.

Daarnaast vraagt hij zich af of er ook een compensatieregeling is voor de mensen die in de directe omgeving van de windmolens wonen.

De heer Van de Bilt licht toe dat windenergie het meest economisch haalbaar is van alle alternatieve energiebronnen in Nederland. Elke Kilowattuur (KWh) die door windenergie wordt opgewekt is verreweg het goedkoopst in vergelijking met alle andere vormen van energieopwekking. Wel staat hij een mix van verschillende vormen van duurzame energie voor, waarbij wordt gekeken naar welke situatie het meest geschikt is voor welke vorm van energieopwekking en daar hoort WKK ook bij.

De heer Matthijsse legt uit dat in de formele procedure ook wordt gekeken naar de mogelijke planschade. Daarbij kunnen omwonenden schade ondervinden als gevolg van de wijziging van onder meer het bestemmingsplan waarbij windmolens zijn toegestaan. Hiervoor wordt een planschaderisicoanalyse uitgevoerd waaruit zal blijken of omwonenden recht hebben een schadevergoeding als gevolg van de planwijziging.

Daarnaast kunnen omwonenden ook participeren door te investeren in windenergie, waardoor zij zelf direct kunnen profiteren van de rendementen van de windturbines. Hoe die participatie eruit gaat zien is op dit moment nog niet mogelijk. Pas als de gehele planologische procedure is afgerond kunnen er plannen worden gemaakt voor die participatie, omdat die dient te worden gebaseerd op de dan geldende energieprijzen en belastingregels.

Als voorbeeld noemt hij een project in Den Bosch waar de inwoners kunnen participeren door het afnemen van obligaties in de windmolens, waarvoor zij een vaste vergoeding krijgen. In Den Bosch is deze 5,5% per obligatie. Daarnaast kunnen de windenergie-exploitanten, via een bepaalde regeling, energie tegen korting leveren aan de inwoners en bedrijven.

Mevrouw Romens vraagt zich af hoeveel subsidie de initiatiefnemer (exploitant) per jaar krijgt voor een windmolen.

De heer Matthijsse geeft aan dat de vergoeding van het ministerie van EZ op dit moment 9,6 cent per KWh is. Voor het initiatief voor deze regio is de verwachte opbrengst 46 miljoen KWh per jaar.

De heer Vermeulen van Raedthuys geeft aan dat de subsidie van het Rijk afhankelijk is van de marktprijs voor energie. Het Rijk vult deze marktprijs afhankelijk van de hoogte aan of juist niet. De verwachting is dat de marktprijs de komende 15 jaar zal blijven stijgen en daarmee zal de subsidie ook gaan verdwijnen. Daarbij geeft hij aan dat de subsidie geen winst is voor de initiatiefnemer, maar juist een aanvullende inkomst om het project te kunnen verwezenlijken.

De heer Huyssoon heeft begrepen dat de gemeente Steenbergse 6 tot 8 windmolens krijgen. klopt dat?

Wethouder de heer Van Kesteren van de gemeente Steenberg licht toe dat op basis van een besluit van de gemeenteraad alleen op het Agro Food Cluster (AFC) windmolens mogen worden ontwikkeld.

De heer Van Schenkbril wil graag aan de te onderzoeken effecten in het MER toevoegen dat ook de invloed van de te bouwen windturbines op de kwaliteit van de woon- en leefomgeving wordt onderzocht. Hij realiseert zich dat dit moeilijk is te kwantificeren, maar wil hiervan wel graag een kwalitatieve omschrijving in het MER terugzien.

De heer Van de Bilt vindt dit een terechte vraag. Hij geeft aan dat dit via een aantal aspecten in het MER in beeld worden gebracht. De kwaliteit blijft echter wel een subjectieve vraag, omdat een initiatiefnemer hieraan een positiever waardeoordeel zou geven dan een omwonende.

Voorbeelden van aspecten die worden onderzocht zijn onder meer de slagschaduw die de molens veroorzaken, geluid en de visualisatie.

De heer Van Schenkbril wil graag een beschrijving van de kwaliteit van de woon- en leefomgeving terugzien van een situatie met de windmolens in het gebied en dit afgezet tegen de huidige situatie, het gebied zonder windmolens. Met andere woorden welke effecten voor de woon- en leefomgeving met de molens en welke zonder de molens.

De heer Van de Bilt zegt toe dat deze beschrijving zo goed mogelijk te gaan maken met daarbij de kanttekening dat de kwalitatieve beschrijving altijd voor een deel subjectief zal zijn.

De heer Daamen wil hier nog aan toevoegen dat bij alle presentaties over de inrichting van het AFC waarbij windmolens aan de orde kwamen altijd het perspectief werd getoond vanaf de snelweg. Hij pleit ervoor dat straks in het MER ook de visualisaties worden gemaakt vanuit het leef-, woon- en wandelgebied of beter gezegd vanuit verschillende invalshoeken met verschillende snelheden (van stilstand t/m 120 km per uur).

Daarnaast haalt **de heer Daamen** aan dat het hier niet gaat om een vrijwillig m.e.r., maar om een m.e.r. waartoe door de gemeenteraad van Moerdijk is besloten (*Raadsbesluit van 16 juli 2009*). Dit heeft in de ogen van de heer Daamen een aantal procedurele en financiële consequenties met betrekking tot de compensatie.

Tot slot ziet de heer Daamen ook graag een algemenere beschrijving in het MER opgenomen over het aantal windmolens dat men van plan is in de provincie Noord-Brabant en specifiek in West-Brabant te gaan bouwen. De aantallen en locaties daarvan moeten bij de provincie bekend zijn. Wanneer je namelijk het grotere plaatje aan te bouwen windmolens in ogenschouw neemt er eerder kan worden gesproken van een bos dan van een lijnopstelling.

De heer Michels legt uit dat voor wat betreft het m.e.r. voor de drie projecten samen een plan-m.e.r. wettelijk verplicht is ongeacht het besluit van de gemeenteraad van Moerdijk. Daarbij hebben de initiatiefnemers besloten ook tegelijkertijd een project-m.e.r. uit te voeren. De heer Michels zegt toe er namens de provincie als bevoegd gezag op toe te zien dat ook in het MER een passage wordt opgenomen over hoe dit MER tot stand is gekomen en welke besluiten en afspraken daaraan ten grondslag liggen.

Mevrouw Van de Wens wil graag weten wat de referentiesituatie (nulsituatie) van het gebied is ten aanzien waarvan de ontwikkeling van het windenergieproject wordt afgewogen. Verder wil zij graag weten of de effecten die worden gemeten qua landschapsinpassing, geluid en andere aspecten gecumuleerd worden met die voorkomend uit de ontwikkelingsplannen voor het AFC. Zij

herinnert namelijk nog een discussie over het AFC, waarbij voor de referentiesituatie de autonome ontwikkeling van de Suiker Unie werd genomen, terwijl die nog niet bekend was.

Zij vindt dat de initiatieven voor de windturbines absoluut niet los kunnen worden gezien van de plannen voor het AFC.

Verder pleit zij ervoor dat de gemeente Steenberghe alle ontwikkelingen mbt het AFC ook actief aan de buurgemeenten doorgeeft, omdat de inwoners van de gemeenten Moerdijk en Halderberge ontzettend veel te maken krijgen met deze ontwikkelingen.

De heer Van de Bilt legt uit dat de nulsituatie of referentiesituatie de huidige situatie is inclusief de ontwikkeling van het AFC. De effecten worden dus altijd afgezet tegen de huidige situatie inclusief de effecten van de ontwikkeling van het AFC.

De heer Daamen wil graag weten dat wanneer de windturbines niet doorgaan in deze regio waar zij dan wel worden geplaatst. Hij wil namelijk graag dat de totale situatie van de provinciale opdracht voor de realisatie van windenergie in deze provincie in het MER wordt meegenomen.

De heer Van de Bilt geeft aan dat die opdracht vooralsnog niet in deze m.e.r. is opgenomen. Er is voor het onderzoeksgebied een afbakening gemaakt voor deze regio en iets daarbuiten, maar niet voor de gehele provincie. Of alle windenergieprojecten in de buurt ook daadwerkelijk doorgaan, daarvan is de heer Van de Bilt nog niet op de hoogte. De projecten waarvan wel bekend is dat ze doorgaan, worden wel meegenomen in het onderzoek.

De heer Huts heeft in de plaatselijke media gelezen dat de te ontwikkelen windturbines er hetzelfde uit gaan zien. Hij vraagt zich af of er in het MER gefocust gaat worden op een model turbine en dat de windmolens er allemaal hetzelfde uit gaan zien. Of gaat er een gedifferentieerd advies komen, waarmee hij bedoelt voor het ene deelproject een aantal kleintjes en het andere project een of meerdere grote turbines.

De heer Van de Bilt laat weten dat het voornemen van de drie initiatiefnemers is om de windturbines zoveel mogelijk op elkaar te laten lijken, omdat het anders een te onrustig beeld zal geven in het landschap. Dit is in de regio niet gewenst. Er is echter niet met elkaar afgesproken dat de initiatiefnemers exact voor dezelfde turbines zullen kiezen. Wat te maken heeft met de klasse waar de initiatiefnemers straks daadwerkelijk gaan kiezen. In iedere klasse vallen een aantal typen windturbines. Met andere woorden: er komt straks een klasse uit waarbinnen de initiatiefnemers uit een bepaald aantal typen kunnen kiezen. Indien zij daarin geen keuzevrijheid meer hebben, zal dit een ongunstige uitwerking hebben op de uiteindelijke prijs van de turbines. Bovendien gaan de ontwikkelingen op de markt erg snel, zodat je je niet wilt vastleggen voor een bepaald type terwijl er straks een veel beter type op de markt is.

De heer Van Schenkbril vraagt zich af of er straks in de visualisaties windturbines worden getoond die er dus uiteindelijk niet gaan komen.

De heer Van de Bilt geeft aan dat dit mogelijk kan zijn, maar dat zullen dan verschillen op detail zijn, zoals een andere gondel, want in de klassen waar het in dit project om gaat komen allemaal typen voor met dezelfde afmetingen en aantal wiken e.d.

De heer Van Twillert wil graag weten op welke manier het geluid van de tandwielkasten wordt onderzocht, omdat dit voor elk type windmolen weer anders is. Daarnaast wil hij ook graag weten of het lage frequent geluid in het onderzoek wordt meegenomen. Voor laag frequent geluid bestaat namelijk nauwelijks wetgeving. Bovendien bestaat voor dit type geluid een nieuw syndroom, het zogenoemde windmolensyndroom.

De heer Van de Bilt zou voor het laag frequent geluid zelf ook een geluidsspecialist moeten raadplegen. Hij zegt toe dit voor dit onderwerp te doen. Voor wat betreft de tandwielkasten, weet hij dat er nu ook typen op de markt zijn die geen tandwielkasten meer hebben. Daarnaast wordt het meeste geluid veroorzaakt door het ronddraaien van de wieken. Gezien al deze variabelen en het feit dat de ene windturbine luidruchtiger is dan de ander wordt er in het MER uitgegaan van een type turbine met een bepaald geluidsniveau en die dan af te zetten tegen het geluidsniveau van de andere turbines in die klasse. In het MER zullen de effecten voor geluid in het worstcase scenario in beeld worden gebracht, zodat de initiatiefnemer straks weet dat wanneer hij voor een ander type kiest die minder geluid produceert hij zeker weet dat hij aan de geluidsnormen voldoet.

De heer Daamen nodigt de vertegenwoordigers van initiatiefnemer SurveyCom van harte uit om een keer met de mensen van het Platform Duurzame Energie West-Brabant om tafel te gaan.

De heer Michels laat de aanwezigen in de zaal weten dat alle zienswijzen over de startnotitie en het initiatief voor het Windpark Dintel ook terecht komen bij de gemeente Moerdijk. Wel verzoekt hij iedereen zijn of haar zienswijze centraal naar de provincie Noord-Brabant te sturen.

De heer De Vos vraagt de initiatiefnemers en het bevoegd gezag om in het kader van dit project ook de dorpsraden van Dinteloord, Stampersgat en Heiningen erbij te betrekken. In deze raden zitten goed geïnformeerde mensen die straks ook met de reikwijdte van dit project te maken gaan krijgen.

Verder heeft hij begrepen dat er vanuit de Hoog Agrarische School in Den Bosch een onderzoek over de communicatie rondom dit project loopt. Hij vraagt zich af of iedereen hiervan op de hoogte is.

De heer Van Empel van de Tuinbouw Ontwikkelingsmaatschappij (TOM) geeft aan dat er een student van de Hoog Agrarische School (HAS) in Den Bosch is betrokken bij het project waar de heer de Vos het over heeft. Hij licht toe dat het onderzoek van de HAS in opdracht van de TOM wordt uitgevoerd. Dit onderzoek gaat hoofdzakelijk over de communicatie over het project Nieuw Prinsenland en staat los van het Windmoleninitiatief zoals hier vanavond besproken. Om precies te zijn onderzoekt de student de komende periode op welke wijze de mensen en bedrijven in de omgeving geïnformeerd worden over projecten zoals het project Nieuw Prinsenland. De initiatiefnemers kunnen met de uitkomsten van het onderzoek hun voordeel doen om in de toekomst de omgeving nog beter te informeren en met de omgeving nog beter te communiceren. Uiteindelijk zal hier ook de omgeving hier profijt van trekken.

Voorzitter de heer Punt stelt de initiatiefnemers voor dit project nog even in de gelegenheid om een toelichting te geven op de manier van communiceren zoals dat nu verloopt.

De heer Matthijsse van Raedthuys licht toe dat de initiatiefnemers samen met de gemeente Moerdijk een communicatieplan hebben gemaakt. Een van de acties daarin is het informeren van de dorpsraden. Dit is inmiddels gebeurd via een brief. Daarnaast zijn er diverse belanghebbenden en omwonenden in deze regio rechtstreeks benaderd en uitgenodigd voor deze avond. De initiatiefnemers en de gemeente willen die communicatie de komende tijd nog meer lijn geven en als dat nodig is ook een keukentafel met de dorpsraden aan te gaan.

De heer Daamen wil graag weten wie nu de regie heeft in de communicatie naar bewoners, dorpsraden en bedrijven in deze regio. Is dat de provincie, de gemeente of zijn dat de

initiatiefnemers? Hij geeft aan dat wanneer daar onduidelijkheid over blijft bestaan de mensen van het kastje naar de muur gestuurd blijven worden.

Hij geeft de initiatiefnemers en het bevoegd gezag mee om de communicatie over alle verschillende ruimtelijke projecten die momenteel in deze regio lopen te laten coördineren door één organisatie. Dus ook voor de initiatieven die zowel lopen vanuit Moerdijk als vanuit Steenberg. Hij pleit er daarbij voor om te communiceren over meer dan formeel noodzakelijk is. Zo wil hij en zijn platform graag met het bedrijfsleven en de bestuurders om tafel om eens intensief te praten over de waarde van windenergie in deze regio. Het platform heeft hiervoor inmiddels ook een formeel verzoek gedaan aan de belanghebbenden gemeenten en provincie.

Een meneer uit de zaal heeft via-via moeten horen dat er nu ook plannen zijn in Standaardbuiten om 6 tot 8 windmolens te gaan ontwikkelen. Hij geeft aan op zo'n 500 meter van de beoogde locatie te wonen en vindt het zeer vervelend om daarover niet te zijn geïnformeerd.

De heer Matthijsse geeft aan dat vanuit de initiatiefnemers pas formeel gecommuniceerd kan worden op het moment dat zij de grond in eigendom hebben.

De heer Daamen geeft aan dat het voor de omwonenden dan te laat is en het proces onomkeerbaar is. Hoewel hij het vanuit de initiatiefnemers en de gemeente begrijpt is het in ieders belang dat er zo vroeg mogelijk in het proces gecommuniceerd wordt.

De heer Matthijsse benadrukt dat het uiteindelijk de gemeenteraad is die onder meer gevoed door de uitkomsten van het MER beslist of er een bestemmingsplan wijziging gaat komen en daarmee de windmolens. In die zin zijn plannen en initiatieven altijd keerbaar.

De heer Vermeulen van Raedthuys voegt hier nog aan toe dat een initiatiefnemer als Raedthuys gemiddeld 50 Windenergieprojecten of -initiatieven in portfolio heeft. De praktijk wijst uit dat daarvan slechts een enkel project doorgaat. Wanneer dan over al die projecten in een vroeg stadium gecommuniceerd zal worden, veroorzaakt dat veel onrust die achteraf wellicht nergens voor nodig is geweest. Daar komt nog bij dat de initiatiefnemers gewoonweg het geld en de middelen niet hebben om voor ieder project een communicatieproject op te starten.

De meneer uit de zaal zou wel graag willen dat op zijn minst de directe burens van de grondeigenaren waarmee de initiatiefnemers zaken willen doen worden geïnformeerd. De onrust die daar mogelijk mee wordt gezaaid is vele malen minder dan die wordt veroorzaakt door helemaal niets te zeggen. Dat kan zelfs leiden tot agressiviteit bij de omwonenden.

Voorzitter de heer Punt geeft aan dat niet voor alle initiatieven die er voor windmolens zijn ontwikkeld zomaar een procedure kan worden opgestart. De basis daarvoor staat beschreven in de Nota Visie Windenergie die is vastgesteld door de gemeenteraad van Moerdijk in 2004. Daarin zijn een aantal locaties door de gemeente vastgesteld die als zoeklocaties mogelijk zijn geacht. Daarbij is de Rolleplaatweg in 2004 als zoeklocatie bijgekomen. Zo zijn er nog meer locaties beschreven zoals het industrieterrein Moerdijk en de Sabinepolder. Daarnaast zijn er geen goedgekeurde zoeklocaties in de gemeente Moerdijk tot op dit moment. En expliciet op dit moment omdat de gemeente de komende tijd met een nieuwe structuurvisie aan de gang gaat. Daarbij zal dan ook weer de discussie worden gevoerd of er in de gemeente met de bestaande zoeklocaties voor windenergie voldoende toekomst is of dat er weer nieuwe locaties bij moeten worden gezocht.

Hoewel er voor dit thema een bepaalde druk op schouders van West-Brabantse gemeenten rust vanuit het Rijk en de provincie, zijn de gemeenten nu zelf aan zet om hiervoor een eigen visie te ontwikkelen. Dit komt zeker in de structuurvisie aan de orde.

De heer Daamen heeft begrepen dat de windmolenvisie enerzijds gaat om een aantal zoeklocaties en anderzijds om een hoeveel te realiseren megawatts. Daarin staat dat het aantal megawatts zal worden gerealiseerd zonder de Rolleplaatweg. Klopt dat ook?

Voorzitter de heer Punt geeft aan dat de gemeente Moerdijk op de vraag van de heer Daamen met een goed gefundeerd antwoord zal terugkomen.

De heer Van de Bilt merkt tot slot nog op dat voor wat betreft de fotovisualisaties iedereen vrij staat om aan te geven vanuit welke punten die foto's genomen dienen te worden. Geef dit nog in de inspraakperiode aan zodat de onderzoeker die kunnen meenemen in de uitvoering van het onderzoek.

SLUITING

Voorzitter wethouder Punt laat de aanwezigen nog weten dat inspraakprocedure duurt tot en met 26 november 2010. Vervolgens bedankt hij de inleiders voor hun presentaties en uitleg en alle aanwezigen voor hun komst en inbreng. Hij wijst de aanwezigen erop dat er op maandag 15 november een soortgelijke avond wordt georganiseerd in Dinteloord. Tot slot wenst hij iedereen wel thuis en sluit daarmee deze informatiebijeenkomst.

5 Verslag informatie-avond 15 november 2010

Informatiebijeenkomst startnotitie milieueffectrapportage Windpark Dintel 15 november 2010 – 19.30 uur in Het Hervormd Centrum te Dinteloord

Opening en inleiding

Wethouder Van Kesteren opent de informatiebijeenkomst en heet de aanwezigen van harte welkom. Hij geeft het woord aan de voorzitter van de bijeenkomst de heer Stad van de provincie Noord-Brabant. Na een korte uitleg over het doel en verloop van de bijeenkomst geeft de heer Stad het woord aan de heer Hagens van Suiker Unie voor een korte toelichting op het initiatief (de initiatieven) voor het Windpark Dintel. Daarna krijgt de heer Michels, m.e.r.-coördinator van de provincie Noord-Brabant het woord voor een uitleg over het hoe en waarom van de milieueffectrapportage in het algemeen en voor de procedure m.b.t. startnotitie voor het Windpark Dintel in het bijzonder. Tot slot geeft de heer Van de Bilt van het adviesbureau Pondera Consult een toelichting op de startnotitie. Na de pauze komt de heer Van Twillert als vertegenwoordiger van het platform Duurzame Energie West-Brabant aan het woord voor een presentatie. Hierna stelt de voorzitter de aanwezigen in de gelegenheid tot het stellen van vragen.

Korte toelichting van het initiatief door de heer P. Hagens van Suiker Unie

De heer Hagens licht toe dat zijn organisatie een van de initiatiefnemers is voor het Windpark Dintel. Het gehele initiatief gaat om 11 tot 14 windmolens met een opbrengst van 30-40 Megawatt en bestaat eigenlijk uit drie afzonderlijke alternatieven, te weten:

1. Een initiatief van Raedthuys van 5-6 windmolens ten noorden van de Dintel langs de Rolleplaatweg;
2. Een initiatief van SurveyCom van 3-4 windmolens ten zuiden van de Dintel binnen het gebied van het AFC aan de noordrand van de Willemspolder, langs de Dintel.
3. Een initiatief van Suiker Unie van 3-4 windmolens ten zuiden van de Dintel binnen het gebied van het AFC bij voorkeur diagonaal (NW – ZO) op de vloeivelden bij de suikerfabriek.

De heer Hagens laat aan de hand van een kaart zien waar de windmolens min of meer gepland zijn. Hij voegt daar wel aan toe dat de exacte locatie van de windmolens nog niet helemaal bekend is. Vervolgens presenteert hij kort de drie initiatiefnemers van het Windpark Dintel. Een van die initiatiefnemers is De Raedthuys Groep, waarvan Raedthuys Windenergie een onderdeel uitmaakt. Hij verwijst voor meer informatie naar de websites: www.raedthuys.nl en www.windparkouddintel.nl. Daarna vertelt hij kort dat het bedrijf SurveyCom ook een ontwikkelingsbedrijf is in duurzame energie met onder meer projecten in de Rotterdamse haven, Alblasserwaard, Goeree Overflakkee en Noord West Brabant. Dit bedrijf wil samen met Suiker Unie invulling geven aan de symbiosedoelstelling voor het Agrofoodcluster West-Brabant (AFC). De derde initiatiefnemer, Suiker Unie, vertegenwoordigt de heer Hagens zelf. Zijn bedrijf is

eveneens ontwikkelaar van het bedrijventerrein op het AFC Nieuw Prinsenland. Hij benadrukt dat Suiker Unie bij al haar alternatieven duurzaamheid hoog in het vaandel draagt. Voor meer informatie verwijst hij naar: www.suikerunie.com en www.nieuwprinsenland.nl.

De drie initiatiefnemers zijn samen opdrachtgever voor deze m.e.r. Er worden vervolgens twee verschillende ruimtelijke procedures doorlopen, namelijk:

- Ten noorden van de Dintel op het grondgebied van de gemeente Moerdijk: een nieuw bestemmingsplan waarbij de gemeente Moerdijk het bevoegd gezag is;
- Ten zuiden van de Dintel op het grondgebied van de gemeente Steenberghe: een wijzigingsplan op basis van wijzigingsbevoegdheden in het huidige Provinciaal Inpassingsplan AFC Nieuw Prinsenland met provincie Noord-Brabant als bevoegd gezag in afstemming met gemeente Steenberghe.

Op verzoek van de gemeenten en de provincie maken de initiatiefnemers nu 1 MER. Daarbij bestaat de uit te voeren milieueffectrapportage uit een algemeen deel en 3 locatiespecifieke delen.

Waarom een m.e.r.-procedure en een milieueffectrapport?

De heer Michels geeft een toelichting op de m.e.r.-procedure voor het Windpark Dintel, waarbij de provincie samen met de gemeente Moerdijk het bevoegd gezag is. Hij legt uit dat er tijdens de procedure veelvuldig gebruik wordt gemaakt van de afkorting m.e.r. en MER. Wanneer er gebruik wordt gemaakt van **m.e.r.** dan wordt daarmee de gehele procedure bedoeld. Het gebruik van **MER** staat voor het uiteindelijke rapport. Op grond van de Wet milieubeheer is het sinds 1987 verplicht om voor ingrijpende nieuwe initiatieven of grote ingrepen, die een groot effect kunnen hebben op het milieu in de brede zin van het woord, voorafgaand eerst een milieueffectrapport (MER) op te stellen. *(Denk aan activiteiten waarvoor een milieuvergunning moet worden aangevraagd of een wijziging van het bestemmingsplan nodig is).* Daartoe dient een formele m.e.r.-procedure te worden doorlopen. Doel van de m.e.r.-procedure is om het milieubelang een volwaardige plaats te geven in de besluitvorming over de desbetreffende activiteit(en) en het inzichtelijk maken van de mogelijk nadelige gevolgen voor het milieu en de omgeving. De m.e.r.-procedure staat niet op zichzelf maar is altijd gekoppeld aan een plan of een vergunning. In het MER staat welke milieueffecten als gevolg van de nieuw beoogde activiteit(en) zijn te verwachten, in dit geval het Windpark Dintel. Zo worden onder meer de effecten van het initiatief voor de energieopbrengst en vermeden emissies, geluid, slagschaduw, flora en fauna, cultuurhistorie en archeologie, landschap, waterhuishouding en veiligheid in beeld gebracht. De verzamelde gegevens zijn in het MER opgenomen. Ook geeft het MER aan welke realistische alternatieven er zijn voor de te nemen initiatieven. Uiteindelijk is het milieueffectrapport een hulpmiddel bij het maken van de keuze voor de definitieve vormgeving van het initiatief en het te nemen besluit. Tevens draagt de MER bij aan de verzakelijking van de discussie door de vele feiten die hierdoor op tafel komen.

Ook geeft de heer Michels aan dat er feitelijk 2 soorten m.e.r. zijn, namelijk de plan-m.e.r. en de project-m.e.r. Een plan-m.e.r. wordt over het algemeen geschreven voor plannen op een hoger abstractieniveau, zoals een Structuurvisie van het Rijk, de provincie of gemeente. Een project-m.e.r. wordt meestal geschreven wanneer er een milieuvergunning moet worden geschreven. Dit is over het algemeen een gedetailleerder en technischer onderzoek.

Voor het initiatief Windpark Dintel zal er een gecombineerd plan/project-m.e.r. worden uitgevoerd. Op grond van het Besluit-m.e.r. en Wet milieubeheer: categorie 22.2 (D-lijst) van het Besluit m.e.r. is er een m.e.r.-beoordelingsplicht bij windenergieprojecten groter dan 15 megawatt.

Gezien de wijzigingsbesluiten en de herziening van het bestemmingsplan die hiervoor nodig zijn dient er minimaal een plan-m.e.r. te worden doorlopen. Om daarbij te voorkomen dat er straks ook nog een (of meerdere) aparte project-m.e.r. moet worden uitgevoerd, hebben de initiatiefnemers en het bevoegd gezag ervoor gekozen om hier één procedure van te maken. Deze m.e.r. zal dan ook voldoen aan zowel alle eisen voor het plan-m.e.r. als voor het project-m.e.r.

De initiatiefnemers in deze procedure zijn: Raedthuys Windenergie BV, Suiker Unie NV en SurveyCom BV. Het bevoegd gezag zijn de Provincie Noord-Brabant (GS) en de Gemeente Moerdijk (gemeenteraad).

In deze fase van de m.e.r.-procedure is er een startnotitie opgesteld. Dit document biedt op hoofdlijnen informatie over de aanleiding en het doel van het initiatief, de m.e.r.-procedure en het te nemen besluit. De notitie dient de lezer voldoende informatie te geven over het initiatief en de onderwerpen die in het MER onderzocht zullen worden. Alle belanghebbenden kunnen tijdens een formele inspraakperiode (tussen 8 oktober t/m 26 november) hun zienswijze op deze startnotitie geven. Vervolgens wordt er een advies voor de reikwijdte en het detailniveau van het MER vastgesteld voor het op te stellen MER. Tijdens de procedure wordt ook advies gevraagd aan wettelijke adviseurs en is er een nadrukkelijke rol voor de onafhankelijke Commissie voor de milieueffectrapportage (Commissie MER). Deze commissie heeft als belangrijkste taak de kwaliteit te bewaken van de MER. Verder geeft zij advies over de reikwijdte en het detailniveau voor het MER. Na het vaststellen van de reikwijdte en het detailniveau wordt met het MER gestart.

Tot en met 26 november 2010 heeft iedereen de gelegenheid om zijn of haar zienswijze m.b.t. de startnotitie kenbaar te maken. Zo kan iedereen in deze fase van de procedure schriftelijk reageren op de inhoud van de startnotitie, de te onderzoeken alternatieven en de te onderzoeken effecten en (milieu-) aspecten. Alle inspraakreacties worden via de provincie voorgelegd aan de Commissie MER. De Commissie geeft vervolgens haar advies over de reikwijdte en het detailniveau aan het bevoegd gezag (Gedeputeerde Staten). Vanaf dat moment kunnen de initiatiefnemers, in dit geval Raedthuys Windenergie BV, Suiker Unie NV en SurveyCom BV met de uitvoering van het MER beginnen. Wanneer het MER eenmaal is afgerond en aanvaard door het Bevoegd Gezag komt dit wederom ter inzage samen met het (voor)ontwerp bestemmingsplan en de wijzigingsbevoegdheid. Deze periode duurt zes weken. Tegelijkertijd wordt het geheel weer ter toetsing voorgelegd aan de Commissie MER. Onder meer op basis van dit advies neemt het Bevoegd Gezag een definitief besluit over het toepassen van de wijzigingsbevoegdheid uit het inpassingsplan van de provincie Noord-Brabant. Op dat moment kan er alleen nog beroep worden aangetekend tegen dit besluit bij de Raad van State.

De heer Michels raadt degenen die willen inspreken aan goed kennis te nemen van het initiatief en de gepubliceerde startnotitie MER. Naar aanleiding daarvan kunnen degenen die dat willen hun zienswijzen nu alleen kenbaar maken m.b.t. de voorliggende startnotitie. **Schriftelijke reacties kunnen tot en met 26 november 2010 worden ingediend bij:**

Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Brabant

t.a.v. de heer W. Michels

o.v.v. 'inspraak Startnotitie Windpark Dintel'

Postbus 90151

5200 MC 's-Hertogenbosch

Presentatie van de startnotitie MER voor het initiatief Windpark Dintel

De heer Van de Bilt van het adviesbureau Pondera Consult is de schrijver van de startnotitie. Hij geeft aan dat een startnotitie naast de inleiding altijd een beschrijving geeft van het doel en de randvoorwaarden, de voorgenomen activiteit en alternatieven, de mogelijke effecten en maatregelen en de procedures en besluitvorming.

De heer Van de Bilt noemt enkele doelen en randvoorwaarden die vanuit de landelijke, provinciale en gemeentelijke overheden zijn gesteld en van belang zijn voor dit project:

- Nederland wil 6.000 megawatt aan windenergie op land in 2020 (nu 2200) gerealiseerd hebben;
- In Noord-Brabant: 115 megawatt in 2010 (nu al 71 gerealiseerd);
- In Nota Brabant voor de Wind: in dit gebied mogelijk voor windturbines;
- Ontwerp-Structuurvisie Noord-Brabant: open poldergebied West Brabant zoeklocatie windenergie;
- Provinciaal inpassingsplan voor het Agro- & Food Cluster: voor twee locaties een wijzigingsbevoegdheid voor windturbines;
- Gemeente Moerdijk: locatie ten oosten van de A29 en ten noorden van de Dintel is in potentie geschikt voor windmolens;
- Gemeente Steenbergen: geen windenergie in de gemeente, uitgezonderd op het AFC.

Dit initiatief gaat om 5 – 6 windmolens ten noorden van de Dintel en 6 – 8 ten zuiden van de Dintel. De windmolens krijgen een vermogen van circa 3 megawatt, een rotordiameter van $\pm 101 - 112$ meter, een ashoogte van circa 94 – 99 meter, een elektriciteitsopbrengst van ongeveer 110 miljoen kWh (vergelijkbaar met het verbruik van ca. 31.000 huishoudens). Tot slot kunnen deze windmolens met betrekking tot de besparing van de uitstoot van CO₂: circa 66.000 ton / jaar bereiken.

In het MER zullen onder meer de alternatieven voor de te bouwen windturbines met enerzijds een grote rotor (**diameter 100 - 112 meter**) en anderzijds een kleine rotor (**diameter 80 - 90 meter**) worden onderzocht. Daarnaast worden het Nul-alternatief of de referentiesituatie, het Meest Milieuvriendelijke Alternatief (MMA) en het voorkeursalternatief beschreven. Over het Nul-alternatief geeft hij aan dat dit de situatie is wanneer er geen windenergie in het gebied wordt ontwikkeld. Het voorkeursalternatief is eigenlijk een combinatie van de wensen van de initiatiefnemers en de milieueffecten waarbij het initiatief nog steeds acceptabel is.

De effecten die in het MER worden onderzocht hebben onder meer betrekking op de aspecten: energieopbrengst en vermeden emissies, geluid, slagschaduw, flora en fauna, cultuurhistorie en archeologie, landschap, waterhuishouding en veiligheid. Deze worden beoordeeld aan de hand van cijfers en getallen. Als dat niet mogelijk is, wordt volstaan met een kwalitatieve beoordeling die zal zijn aangegeven met van slecht naar zeer goed: --, -, 0, + en ++.

De heer Van de Bilt laat vervolgens enkele te onderzoeken effecten de revue passeren. Voor de energieopbrengst en vermeden emissies wordt de verwachte elektriciteitsopbrengst onderzocht en ook gekeken naar de emissies van stoffen als CO₂, Nox en SO₂ die bij een elektriciteitscentrale worden uitgestoten (gas- en kolencentrales) en juist door het gebruik van windmolens worden vermeden. Voor het geluid wordt via een rekenmodel onder meer onderzocht of aan de geluidnormen wordt voldaan (Lden47) en worden aan de hand van de berekeningen geluidcontouren op kaart aangegeven. Ook de slagschaduw van de molens wordt onderzocht. Er

wordt bekeken of aan de wettelijke normen wordt voldaan en er worden ook slagschaduwcontouren op kaart aangegeven. Bij de effecten van de windturbines op de flora en fauna gaat het vooral om vogels en vleermuizen. Daarbij worden drie typen effecten onderzocht, te weten: aanvaring, verstoring en barrièrewerking. Verder is er in het onderzoek speciale aandacht voor het (mogelijke) effect op vogels die worden beschermd in het natuurbeschermingsgebied Krammer-Volkerak.

Voor wat betreft de effecten voor het landschap, de cultuurhistorie en archeologie wordt onderzocht of er in het gebied eventueel archeologische relictten aanwezig zijn, wat cultuurhistorische waarden van het gebied zijn en hoe de windturbines eruit zien in het Landschap. Dit laatste zal gebeuren via fotovisualisaties.

Voor de waterhuishouding bekijken de onderzoekers welke effecten er zijn door het aanbrengen van verhardingen en op het waterbergend vermogen en doorstroomprofiel bij windturbines buitendijks. Dit zal in samenspraak gebeuren met het waterschap.

Bij de veiligheid gaat het onder meer om de effecten van de windturbines in relatie tot de afstand tot woningen; Afstand tot kassen/bedrijfsgebouwen; Afstand tot leidingen/hoogspanning en dijken, etc.

Indien er uit de onderzoeken negatieve effecten blijken wordt in het MER ook aangegeven welke mitigerende maatregelen er zijn om deze negatieve effecten te voorkomen of te beperken. Denk bij de slagschaduw bijvoorbeeld aan een stilstandvoorziening op bepaalde momenten van de dag en/of perioden in het jaar. Naast de mitigerende maatregelen kunnen er ook nog compenserende maatregelen worden genomen (voorgesteld) om tegemoet te komen aan de bij negatieve effecten). Bijvoorbeeld door een terrein voor natuur in te richten als compensatie voor de verstoring van de vogels en vleermuizen.

Presentatie vanuit het Platform Duurzame Energie West-Brabant door dhr. R. van Twillert

De heer Van Twillert uit Heijningen houdt namens zijn platform een betoog voor windenergie als alternatief voor fossiele energie. Hij laat weten het platform en hun initiatief is ontstaan naar aanleiding van de windprojecten st. Antoinedijk & Rolleplaatweg. In een periode van 10 jaar bleken de turbines twee maal zo hoog te zijn geworden en pasten zij daardoor minder goed bij de schaalgrootte van het landschap. Het Platform is zich vervolgens gaan afvragen of dit niet anders zou kunnen. Dit alles vanuit het perspectief van de burger.

Duurzame energie moet volgens het Platform borg moet staan voor langdurig evenwicht tussen natuur, economie en welzijn van burgers; duurzame energie moet toegankelijk zijn voor de burgers; duurzame energie is maatwerk. Om te beoordelen of grote windturbines aan deze eisen voldoen, is in goed overleg met de gemeente Moerdijk overeengekomen voor Windpark Rolleplaatweg een m.e.r.-procedure te starten. Verder is er overleg geweest tussen het Platform en de initiatiefnemers. Daaruit blijkt dat iedereen dezelfde doelstellingen nastreeft, maar andere beelden heeft over de weg daar naartoe. Iedereen ziet het belang in om hierover met elkaar te blijven praten en samen naar een gemeenschappelijke duurzame weg te blijven zoeken. Hierbij gaat het dan niet om regeltjes maar om een duurzaam resultaat.

De heer Van Twillert geeft aan dat de initiatieven voor windturbines in Steenberghe nieuw zijn voor het platform. Daarnaast blijken er nog veel meer initiatieven op stapel te staan en wil het Rijk nog honderd turbines extra in West-Brabant realiseren. Daarom vindt het platform dat het nu tijd is voor een maatschappelijke discussie in West-Brabant. Aan de hand van een overzichtskaart

toont de heer Van Twillert welke windturbines er al in West-Brabant zijn gebouwd en in werking zijn en welke turbines er zijn gepland.

Hij legt uit dat de windenergieprojecten op dit moment worden gesubsidieerd door de SDE-subsidies. Uit onderzoek door de Volkskrant blijkt dat het Rijk naast de windenergie ook de CO₂-producerende energiecentrales subsidieert. Met andere woorden de overheid subsidieert de uitstoot van CO₂ dat zij anderzijds probeert te compenseren met windenergie. Uit het door de heer Van Twillert getoonde schema blijkt dat in negatieve zin behoorlijk uit verhouding te zijn. Daarnaast exporteert Nederland ook nog eens de meeste energie die hier wordt opgewekt. Deze situatie vindt het platform ongewenst en niet duurzaam.

Verder toont hij aan de hand van een diagram aan dat er tot 2020 in Nederland een explosieve groei van de CO₂-producerende energiecentrales gaat plaatsvinden. Met als schokkende conclusie dat de nieuw te bouwen centrales ook nog eens op kolen worden gestookt. Als voorbeeld geeft hij de provincie Flevoland waar nu het grootste aandeel aan windenergie wordt opgewekt. In deze provincie vindt straks door de nieuwe kolencentrale weer 88% CO₂-uitstoot plaats. Met andere woorden, blijken straks al die windmolens in Flevoland nauwelijks bijdrage aan de reductie van de CO₂-uitstoot te hebben geleverd.

Het huidige beleid heeft in de toekomst een vicieuze cirkel tot gevolg waarbij er steeds meer nieuwe CO₂-producerende centrales worden gebouwd en om dat te compenseren er nog veel meer windturbines moeten worden gebouwd (*zie powerpointsheet over de Toekomstige situatie*). Dit alles hoofdzakelijk voor de energie die Nederland exporteert naar het buitenland.

Hij roept de overheden en initiatiefnemers van windenergie dan ook op de CO₂-producerende energiebedrijven te laten betalen voor die CO₂-uitstoot en daarmee de windenergieprojecten te financieren. Daaruit zal waarschijnlijk zoveel geld kunnen komen dat naast de financiering van windenergieprojecten er voldoende geld overblijft voor zonnepanelen en mini warmtekrachtkoppelinginstallaties voor de huishoudens, zodat de duurzame energie ook daadwerkelijk bij de mensen thuis komt.

Voor wat betreft de windturbines en het welzijn van de burgers is het platform van mening dat op dit moment voor het bouwen van windturbines met de hoogte van de Euromast draagvlak onder de bewoners nodig is, de bewoners echter niet profiteren van windturbines in de regio en de windturbines alleen maar de portemonnee van de burger en de natuur schaden. Verder is het platform van mening dat er door de hoge subsidies van het rijk aan exploitanten van windturbines te weinig geld overblijft voor isolatie van woningen, zonnepanelen en andere energiesystemen voor burgers. Het subsidiebedrag dat een exploitant van 6 turbines tijdens de afschrijvingsperiode van het rijk ontvangt is ongeveer even hoog als het bedrag dat het rijk per jaar beschikbaar heeft voor het subsidiëren van zonnepanelen. Jaarlijks wordt slechts 25% van de aanvragen van burgers voor zonnepanelen gehonoreerd.

Het platform constateert dat burgers en bedrijven jaarlijks 7,5 miljard respectievelijk 1,4 miljard via belastingen en heffingen aan fossiele en groene energie betalen. Op dit moment is de situatie zo dat hoe meer centrales en windturbines er worden gebouwd, hoe meer de burger betaalt. Door nog meer energieproductie voor het buitenland (*het verbruik in Nederland is al jaren constant*), zijn extra hoogspanningsmasten nodig in o.a. West-Brabant. Ook de (extra) hoogspanningsmasten worden door de burger en bedrijven betaald via de energierekening. Windturbines leveren alleen voor energiebedrijven, projectontwikkelaars en grondeigenaren geld op (*gemiddeld 30 tot 50.000 euro per turbine per jaar*). De economie wordt geschaad als gevolg van heffingen en belastingen, en de natuur in West-Brabant door windturbines. De duurzaamheid en economie gaan er pas op vooruit

wanneer de vervuiler (de kolencentrales) door middel van een heffing de extra kosten van windturbines (mee) betaalt in plaats van de consument.

Het platform pleit ervoor om stap voor stap naar een duurzaam West Brabant te werken. Zij denkt dit te bereiken door het isoleren van woningen (Energie bewust, gemeente Moerdijk), het benutten van restwarmte, die in de regio vrijkomt, met een warmtenetwerk (Groene Parel Award gemeente Moerdijk) en door het zelf produceren en zelf benutten van de geproduceerde energie door warmtepompen, zonnecollectoren, aardwarmte etc. (Energemarkt gemeente Moerdijk).

Daarnaast pleit zij voor een maatschappelijke discussie over de verandering van de energiemarkt door middel van heffing op de producent i.p.v. op de consument; door toepassing van werkelijk duurzame passende mix in de regio, zoals Wind – Zon – Zoet zout – Biomassa – Algen – Warmte/Koudeopslag. Dit alles met als doel een stekkerloze regio te realiseren. Belangrijk aandachtspunt daarbij is wel: wie neemt het initiatief en wie voert de regie?

Voor een stekkerloze regio geeft de heer Van Twillert een voorbeeld van een plan voor het Markermeer waarbij windenergie in combinatie met andere duurzame opslag- en productiemethoden worden ontwikkeld, waarbij het overschot aan energie (*vaak zo'n 40% van de opgewekte energie*) dat nu nog de lucht in wordt geblazen kan worden opgeslagen in het Markermeer. Voor nu vindt het platform eenzijdige ontwikkeling van windturbines in de regio geen duurzaam alternatief voor West-Brabant. Tot slot geeft de heer Van Twillert een samenvatting van de zienswijze die het platform in een uitgebreide vorm schriftelijk bij het bevoegd gezag zal indienen. Ten eerste ziet het platform graag in het MER onderzocht of onder de huidige marktomstandigheden het bouwen van 14 windturbines duurzaam is en of er met dit initiatief daadwerkelijk sprake is van een langdurig evenwicht tussen natuur (planet), economie (profit) en welzijn van burgers (people). Voor wat betreft de natuur wil het platform graag weten of deze initiatieven en de (wind)energie doelstellingen in het regeringsbeleid (5 kolencentrales & 4000 Megawatt wind op land) bijdragen aan de CO₂-reductie. Verder wil het platform uitgezocht zien of deze initiatieven en de (wind)energie doelstellingen in het regeringsbeleid (5 kolencentrales & 4000 Megawatt op land) bijdragen aan de concurrentiepositie van ons bedrijfsleven. En ook moet worden bekeken of deze initiatieven en de (wind)energie doelstellingen in het regeringsbeleid (5 kolencentrales & 4000 Megawatt op land) bijdragen aan ons welzijn, ons leefklimaat en onze portemonnee.

Daarnaast ziet het platform in het MER ook graag de volgende twee vragen beantwoord, te weten:

- Hoe verhoudt dit initiatief zich tot eerder gemaakte afspraken in de gemeenten Steenbergen (*niet meer windmolens, behalve op AFC*) en Moerdijk (*maximaal 3.5 Megawatt*)?
- Wat zijn de effecten van dit initiatief in samenhang met de circa 300 Megawatt te realiseren windenergie in West Brabant?

Tot slot nodigt de heer Van Twillert iedereen die zich kan vinden in de standpunten van het Platform Duurzame Energie West-Brabant en ook een zienswijze wil indienen uit de website www.pde-westbrabant.nl van het Platform te bezoeken. Daar vindt men een conceptzienswijze om te downloaden. Hieraan kan men dan de eigen vragen en persoonlijk gegevens aan toevoegen en indienen bij het bevoegd gezag.

Vragen en discussie over de startnotitie en het initiatief Windpark Dintel

De heer Joustra vraagt of hij ook de hand-outs van presentaties kan ontvangen.

De heer Michels zegt toe deze hand-outs aan het verslag toe te voegen en geeft aan dat de presentaties ook op de website van de provincie komen te staan.

De heer Van Wijnen (Galgedijk 21) wil graag weten of de direct omwonenden ook door de initiatiefnemers bij het project worden betrokken en door de planschrijvers worden benaderd. Hierbij nodigt hij hen namens de andere omwonenden en zichzelf van harte uit.

De heer Hagens geeft aan dat er vorig jaar al een bezoek is geweest aan diverse omwonenden. Deze bezoeken vonden toen plaats in het kader van een haalbaarheidsonderzoek naar de bouw van windturbines in deze regio.

De heer Matthijsse licht toe dat Raedthuys Windenergie vorig jaar in opdracht van de gemeente Moerdijk een haalbaarheidsonderzoek heeft uitgevoerd naar windenergie in deze gemeente. Er zijn toen onder meer voor geluid en schaduw de nodige zaken uitgezocht. Daarvoor zijn een aantal meetpunten vastgelegd om te onderzoeken wat de effecten zijn van de windmolens op de desbetreffende meetpunten. Voor wat betreft de communicatie hebben de onderzoekers zich vooral gericht op de bewoners aan de Zomerdijkse kant. Pas aan het eind van het onderzoek is geconstateerd dat er ook woningen aan de zuidkant van het onderzoeksgebied liggen. De Matthijsse verontschuldigt zich bij deze dat de bewoners aan de zuidkant niet zijn benaderd. Er is echter besloten om hen tijdens de uitvoering van het MER wel bij het project te betrekken en te horen.

De heer Van Wijnen vindt dit een toch wat zwak excuus omdat het haalbaarheidsonderzoek bijna anderhalf jaar geleden (*voorjaar 2009*) is uitgevoerd. Volgens hem is er genoeg tijd geweest om ook de bewoners aan de zuidkant te benaderen.

De heer Hagens legt uit dat het in een MER in principe niet de bedoeling is om bewoners individueel te betrekken bij het onderzoek. Het gaat hier namelijk om een objectief en onafhankelijk onderzoek waarbij de meetpunten op een zodanige manier worden gekozen dat de onderzoekers een goed totaalbeeld kunnen geven op de effecten van het initiatief op de leefomgeving. In het proces van het MER is daarnaast voorzien dat omwonenden en andere belanghebbenden via de gebruikelijke inspraakperioden hun zienswijzen kunnen geven op zowel de startnotitie op dit moment en straks op het uiteindelijke MER.

De heer Van Wijnen begrijpt dat er destijds wel met de bewoners in Moerdijk is gesproken.

De heer Hagens geeft aan dat dit toen om een haalbaarheidsonderzoek ging, maar dat zulke gesprekken voor een MER zeer ongebruikelijk zijn.

De heer De Boer namens de Dorpsraad in Dinteloord heeft altijd begrepen dat er in Nederland een strikte scheiding is tussen de wetgevende, uitvoerende en rechtelijke macht. In de startnotitie leest hij dat de provincie Noord-Brabant enerzijds een uitvoerende taak heeft, namelijk het realiseren van 115 Megawatt windenergie. Hierbij heeft de provincie al het initiatief genomen door te zoeken naar locatie waar die windenergie gerealiseerd zou kunnen worden. Hoewel de provincie zelf geen initiatiefnemer is van het windpark Dintel is zij wel degelijk belanghebbende bij het realiseren ervan. Daarnaast is de provincie in dit proces ook bevoegd gezag, waarmee zij eigenlijk twee petten op heeft. Zo is zij enerzijds bevoegd gezag dat moet beslissen over het initiatief en anderzijds belanghebbende is bij de totstandkoming van dit initiatief. Hij wil graag weten hoe de provincie met dit belangenconflict omgaat.

De heer Michels geeft aan dat de door de heer De Boer geschetste situatie in praktijk veel vaker voorkomt. De provincie gaat hier intern zo zuiver mogelijk mee om door deze twee belangen zo veel mogelijk te scheiden. Zo liggen de bevoegdheden voor het realiseren van een betreffende windenergielocatie geheel bij de directie Ruimtelijke Ordening, terwijl de taken van het bevoegd

gezag voor het MER geheel liggen bij de directie Ecologie. Deze taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden zijn tot op het niveau van de verantwoordelijk gedeputeerde gescheiden. Op deze manier gaat de provincie daar dan zo zuiver mogelijk mee om.

Mevrouw Van Lievenooogen van de provincie Noord-Brabant voegt daar nog aan toe dat het Rijk inmiddels heeft besloten dat er landelijk totaal 6000 Megawatt aan windenergie op land moet worden gerealiseerd. De verschillende provincies zijn gevraagd hoeveel zij daaraan zouden kunnen bijdragen. De provincie Noord-Brabant heeft zicht ten doel gesteld in totaal 300 Megawatt te realiseren waarbij bestaande afspraken al zijn meegerekend. De ruimtelijke regeling ten aanzien van windenergie in Noord-Brabant is opgenomen in de Verordening Ruimte, fase 2. Hierin is een zoekgebied opgenomen voor windturbines in het open zeekele gebied van West-Brabant. In de verordening is onder meer de voorwaarde opgenomen dat een initiatief voor windenergie in het buitengebied moet bestaan uit een cluster van minimaal 8 windturbines. Voor initiatieven op of aansluitend aan grootschalige bedrijventerreinen in de stedelijke regio is dit een aantal van minimaal 3 (was 5, maar is in de laatste versie van de Verordening gewijzigd). Formeel is de provincie geen initiatiefnemer van het Windpark Dintel. Gezien het feit dat de provincie het inpassingsplan heeft opgesteld is zij nu voor het wijzigingsplan het bevoegd gezag. Dit kan de schijn van belangenverstrengeling oproepen, maar zoals de heer Michels al aangaf is dit binnen de provincie strikt gescheiden.

De heer De Boer vindt dat elke schijn van belangenverstrengeling moet worden vermeden. Hij stelt dan ook voor dat uiteindelijk niet Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant maar juist de gemeenteraad van Moerdijk het eindoordeel moet geven over dit initiatief.

Mevrouw Van der Meer wil graag weten waarom de gemeente Steenbergen niet het bevoegd gezag over dit initiatief heeft gekregen en de gemeente Moerdijk wel, terwijl er wel windmolens gepland zijn op het grondgebied van de gemeente Steenbergen.

Wethouder de heer Van Kesteren van de gemeente Steenbergen legt uit dat er destijds met de provincie dat de ontwikkeling van het AFC is afgesproken dat het bestemmingsplan op het niveau van de provincie zal worden neergelegd. Voor wat betreft windenergie is afgesproken en vastgelegd dat windmolens alleen binnen het plangebied van het AFC mogen worden ontwikkeld. Daardoor is hier de provincie bevoegd gezag en niet de gemeente.

Mevrouw Van der Meer vraagt de wethouder waarom hij dan zo verschrikkelijk zijn best heeft moeten doen om deze informatieavond in Dinteloord voor elkaar te krijgen.

De heer Michels licht toe dat het binnen de procedure rondom elke startnotitie MER gebruikelijk is om één informatieavond te houden. In dit geval heeft de provincie gekozen voor een locatie in Fijnaart waar iedereen uit zowel de gemeente Moerdijk als Steenbergen van harte welkom was. Op verzoek van de gemeente Steenbergen is ervoor gekozen om in deze gemeente een tweede avond te organiseren om zoveel mogelijk mensen de gelegenheid te geven hierbij aanwezig te kunnen zijn. Ongeacht het feit dat de provincie hiertoe niet verplicht is heeft zij gehoor gegeven aan dit verzoek.

De heer Mes, voorzitter van de Stichting Dinteloord Beslist, zet zich in voor het bewaken en verbeteren van de leefomgeving in de gehele regio. Voor wat betreft het te ontwikkelen windmolenpark vraagt hij zich af of de primaire vraag: 'Wil de bevolking eigenlijk een windmolenpark?', wel is gesteld. Hij is van mening dat deze vraag ook voor de ontwikkeling van het AFC niet is gesteld. Beide initiatieven hebben immers een grote impact op de woon- en

leefomgeving van de bewoners in deze regio. Hij vindt dat de bewoners pas bij de initiatieven worden betrokken op het moment dat de plannen en inrichting er feitelijk al liggen. In dit stadium kunnen de inwoners slecht nog over de details hun inbreng geven.

Verder vindt hij dat de schijn wordt gewekt dat het MER naar het doel en resultaat wordt toegeschreven.

Daarnaast wil hij graag weten hoe het met de wind zit op grote hoogte, omdat de windturbines toch tussen de 100 en 150 meter hoog gaan worden. Is daar de wind net zo sterk boven bosgebied als boven een open polder?

De heer Michels benadrukt dat het proces zich op dit moment nog in de beginfase bevindt en dat iedereen nu juist in deze fase de gelegenheid heeft zijn/haar zienswijze kenbaar te maken op het MER en het initiatief en daarmee enigszins sturing te geven aan het feitelijke onderzoek.

De heer Van de Berge, raadslid van de gemeente Steenberg mist in de presentaties op deze bijeenkomst een uitleg van het nut en de noodzaak van het voorgenomen windpark. Hij wil onder meer weten wat nu de meerwaarde is van een windmolen t.o.v. andere duurzame energiebronnen.

De heer Van de Bilt legt uit dat windenergie een van de goedkopere manieren van duurzame energieopwekking is. Hij geeft als voorbeeld dat elke megawatt energie opgewekt via zonnepanelen vele malen duurder is dan wanneer diezelfde megawatt wordt geproduceerd via windenergie. In het MER zal aandacht worden besteed aan de verschillen tussen de diverse vormen van duurzame energieopwekking en wat het nut en de noodzaak van dit initiatief is.

De heer Van de Berge begrijpt dat straks in het MER staat vermeldt hoeveel megaton CO₂ – uitstoot het scheelt wanneer wordt gekozen voor dit windpark in vergelijking met de opwekking van energie m.b.v. fossiele brandstoffen.

De heer Van de Bilt bevestigt dat.

De heer Matthijsse voegt daar nog aan toe dat er vanuit de landelijke overheid voor is gekozen om een deel van onze energievoorziening op te wekken via duurzame bronnen, omdat we af willen van de fossiele brandstoffen voor energieopwekking. In het kader van het werkprogramma ‘Schoon en zuinig’ is daarom onder meer bepaald om 6000 megawatt aan windenergie op te wekken op land en nogmaals 6000 megawatt op zee. Als initiatiefnemer wordt er geen geld verdiend aan de subsidie, maar aan de opgewekte Kilowatt per uur. Alleen kunnen de windenergieprojecten nog niet worden gerealiseerd zonder subsidie. Hij denkt dat dit op termijn wel zal kunnen. Wel staat vast dat windenergie de goedkoopste vorm van duurzame energieopwekking is. Met andere woorden: via deze vorm kan tegen de laagste kosten de meeste energie worden opgewekt.

Voorzitter de heer Stad vat samen dat in het MER het nut en de noodzaak van windenergie en het Windpark Dintel in het MER uitwerken en verzoekt de aanwezigen dit ook nog eens als een zienswijze in te dienen.

De heer Baptist wil graag van wethouder Van Kesteren weten waarom de gemeente Steenberg geen windmolens binnen haar grenzen wil realiseren, met uitzondering van het AFC.

Wethouder de heer Van Kesteren legt uit dat de gemeenteraad bij de ontwikkeling van het AFC heeft bepaald dat de procedure voor het bestemmingsplan wordt gevoerd door de provincie. Wat dan formeel een inpassingsplan heet. Daarnaast heeft de gemeenteraad besloten dat er windmolens mogen worden geplaatst op het AFC, maar niet daarbuiten. Dat betekent dat de gemeenteraad alleen zal instemmen met de initiatieven van windmolens op het AFC. Daarnaast is er een procedure opgestart om een discussienota op te stellen: ‘Waarom windenergie in Steenberg’. Dit

zal leiden tot een definitief standpunt van de gemeenteraad over windenergie in februari maart 2011.

De heer Baptist constateert dat de bewoners nu een zienswijze over het initiatief voor windenergie in de gemeente Steenberghe moeten indienen, terwijl er nog een discussie binnen de gemeente gaande is naar eventueel meer windenergie in de gemeente en waarvan het cumulatief effect nog niet bekend is. De heer Baptist geeft aan dat hij in deze situatie dus geen degelijke zienswijze kan indienen, omdat het totaalplaatje van de effecten van de windenergieplannen niet bekend is.

De heer Joustra geeft aan dat hij vanuit zijn woonsituatie uitkijkt op 16 windmolens, waarvan er 5 aan de kant van Steenberghe staan en 11 aan de andere kant in de provincie Zuid-Holland. Hij vraagt zich af of het niet mogelijk is om meer windmolens te realiseren op de plaatsen waar ze nu al staan.

De heer Matthijsse zou dit ook wel willen, maar het huidige beleid maakt de locaties van de besproken initiatieven wel mogelijk en niet aan de zijde waar zich nu al windmolens bevinden.

De heer Joustra laat weten dat de molens waar hij op uitkijkt ongeveer op tweeënhalve kilometer afstand liggen en dat hij deze goed kan horen bij een stevige wind. Hij vraagt zich dan ook af wat de geluidseffecten zijn wanneer de nieuwe molens op ongeveer 500 meter afstand van de bewoners aan de Galgedijk worden geplaatst.

De heer Van Wijnen wil nog eens bevestigd krijgen of de nut en noodzaakdiscussie nu wel of niet in het MER wordt meegenomen. Hij heeft namelijk begrepen dat er binnen nu en tien jaar een nieuwe kerncentrale wordt bijgebouwd. Verder wordt energieopwekking steeds meer een Europese aangelegenheid. Is dit initiatief Europees gezien dan nog wel nodig?

Voor wat betreft zonnecollectoren vraagt hij zich af of gezien de ontwikkeling van de techniek het rendement en de prijsstelling van zonne-energie in vergelijking met windenergie over 10 jaar niet is omgedraaid ten gunste van zonne-energie. Hij wil deze lange termijn ontwikkeling toch graag in het MER zien uitgezocht en afgewogen.

De heer Matthijsse merkt op dat vanuit zowel vanuit het rijks- als provinciaal beleid de noodzaak voor windenergie er is. Bovendien is op dit moment windenergie de meest efficiënte en goedkoopste manier om duurzame energie op te wekken. Daarnaast heeft windenergie als groot voordeel dat wanneer straks blijkt dat de noodzaak voor windenergie er niet meer is, de windmolens eenvoudig kunnen worden afgebroken. Wel dienen windmolens gemiddeld 15 jaar te draaien om uit de kosten te komen en er enigszins wat geld aan te verdienen.

Voor wat betreft de zonnepanelen laat de heer Matthijsse weten dat de productie van 1 kWh via zonne-energie op dit moment nog zo'n vijf keer zoveel kost als de productie van diezelfde kWh via windenergie. In absolute getallen is dat een kostprijs van 9,6 cent voor de productie van 1 kWh via windenergie tegenover 46 cent voor de productie van 1 kWh via zonne-energie.

De heer Van Wijnen benadrukt nog eens dat zonne-energie en windenergie hier met elkaar worden vergeleken op basis van de huidige techniek. Hij verwacht vanwege de positieve ontwikkelingen binnen de wereld van de zonne-energie dat het kostenplaatje binnen 10 jaar wel eens zou kunnen zijn omgedraaid. Aangezien het windpark toch minimaal 15 jaar mee moet en er ook plannen zijn voor een tweede kernenergiecentrale in Nederland vindt hij het erg belangrijk dat deze feiten ook in de overwegingen voor het besluit over een nieuw windpark moeten worden meegenomen. Daarnaast is de Nederlandse eigenaar van het energietransportnetwerk inmiddels ook actief op de Europese markt waardoor binnenkort tegen relatief lage kosten ook energie vanuit

het Europa naar Nederland kan worden getransporteerd. Hij pleit er dan ook voor om dit relatief kleine windparkje te beoordelen in een veel breder Europees kader.

Mevrouw Verwer wil graag weten of de geluidscontouren die straks op de kaarten worden ingetekend al bekend zijn. Zij begrijpt dat de geluidsnormen voor woningen vaststaan. Daarnaast wil zij graag weten hoe het zit met de geluidsnormen voor de omliggende bedrijven. Daar werken immers ook veel mensen zo'n 8 uur per dag. Zij wil weten of die mensen ook beschermd zijn tegen de geluidsoverlast van de windmolens.

De heer Van de Bilt legt uit dat in formele zin woningen in Nederland zijn beschermd via geluidsnormen, maar bedrijven niet. Dit heeft ermee te maken dat bedrijven vaak zelf ook het nodige geluid produceren door hun productieproces en per bedrijf is dat weer verschillend. Hierdoor is het erg moeilijk om vaste geluidsnormen vast te stellen waaraan bedrijven mogen worden blootgesteld.

Voor wat betreft de geluidscontouren is nu nog niet bekend hoe deze eruit gaan zien, want dat onderzoek moet nog plaatsvinden.

De heer Van Vuren van SurveyCom vult de heer Van de Bilt nog aan met de opmerking dat de werknemers wel degelijk tegen de geluidsoverlast zijn beschermd via de Arboret die de werkgever verplicht tot het nemen van maatregelen voor onder meer het omgevingsgeluid waarin de werknemers moeten werken. Daarnaast zijn er ook normen voor het geluid dat een windmolen maximaal mag produceren.

De heer Nelisse zou graag willen dat de schrijvers van het MER inzichtelijk kunnen maken hoe hoog de windturbines gaan worden. Er wordt gesproken van 100 tot 150 meter hoogte. Hij kan daar geen voorstelling van maken en vraagt om meer inzicht daarin.

De heer Matthijsse verwijst naar de windmolens in Stampersgat die ongeveer 50 meter hoog zijn. Dit zijn in de wereld van de windenergie kleine molens. Windmolens van 100 meter en hoger komen in Nederland niet veel voor. Voorbeelden van deze molens zijn te vinden op de Maasvlakte bij Rotterdam en binnenkort staat er bij Den Bosch langs de A59 ook een windmolen met een ashoogte van 98 meter.

De heer Van de Bilt geeft aan dat in het MER foto-impressies van de type windturbines worden opgenomen die in dit windpark gepland zijn. Deze foto's worden in het MER ook uit verschillende hoeken gepresenteerd.

SLUITING

Voorzitter de heer Stad benadrukt dat deze periode de start is van het project Windpark Dintel en dat hierover nog geen besluiten zijn genomen. Hij geeft aan op welke plaatsen de startnotitie MER Windpark Dintel ter inzage ligt of is te downloaden. Verder nodigt hij iedereen uit die daar behoefte aan heeft om liefst voor 26 november zijn/haar zienswijze in te dienen. Vervolgens bedankt hij de inleiders voor hun presentaties en uitleg en alle aanwezigen voor hun komst en inbreng. Tot slot wenst hij iedereen wel thuis en sluit daarmee deze informatiebijeenkomst.

